

Glosolalija između glasanja i govora

Filajdić, Mia

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:182975>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-26**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Katedra za hrvatski standardni jezik

GLOSOLALIJA IZMEĐU GLASANJA I GOVORA

DIPLOMSKI RAD

8 ECTS-bodova

Mia Filajdić

Zagreb, svibanj 2019.

Mentor:

Prof. dr. sc. Zrinka Jelaska

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Ustroj rada.....	2
1.1.1. Sudionici i građa	2
1.1.2. Način rada	3
1.2. O glosolaliji.....	4
1.2.1. Glosolalija kao govorenje u jezicima.....	5
1.2.2. Glosolalija kao jezik	6
1.2.3. Glosolalija kao pseudogovor.....	9
1.2.4. Glosolalija kao govor	9
1.2.5. Razvoj govora	12
2. Dva tumačenja glosolalije	18
2.1. Religijsko tumačenje glosolalije	18
2.1.1. Glosolalija kao neartikulirani govor	20
2.1.2. Glosolalija kao strani jezici.....	20
2.1.3. Glosolalija kao molitva u stanju ekstaze.....	22
2.1.4. Glosolalija u Poslanici Korinćanima i u Djelima apostolskim	23
2.2. Ostala znanstvena tumačenja glosolalije	24
2.2.1. Psihološki pristup glosolaliji.....	25
2.2.2. Neurološki pristup glosolaliji.....	27
2.2.3. Lingvistički pristup glosolaliji	28
3. Fokus grupa	33
3.1. Raznolikost govorenja u jezicima	33
3.2. Začetak govorenja u jezicima	35
3.3. Jezik ili glasanje	36
3.4. Značenje glosi	36
4. Istraživanje slučaja	38
4.1. Privatna molitva	38
4.1.1. Glasovi	39

4.1.2. Slogovi	41
4.1.3. Riječi	42
4.1.4. Usporedba dvaju transkripata	43
4.2. Javna molitva	46
4.2.1. Glasovi	47
4.2.2. Slogovi	49
4.2.3. Riječi	50
4.2.4. Usporedba dvaju transkripata	51
4.3. Usporedba izrazne analize glosolalija u privatnoj i javnoj molitvi.....	53
4.3.1. Glasovi	53
4.3.2. Slogovi	56
4.3.3. Riječi	56
5. Zaključak	58
6. Literatura	61

1. Uvod

Jezikoslovlje pokriva najrazličitije vidove ljudskoga jezika, neke više, neke manje. Jedna je od manje istraženih očitovanja ljudskoga jezika glosolalija – pojava kada ljudi govore tekstove sastavljene od različitih glasova uklopljenih u fonetske rečenice i diskurs koji nisu govorenje jezikom kojim oni vladaju. Naziva se često i *govorenje u jezicima*, pri čemu se postavlja pitanje jesu li oni uopće jezična pojava.

Općenito ima prilično malo radova koji se bave glosolalijom, a u Hrvatskoj je ona gotovo posve neistražena. Pristupiti joj se može iz različitih gledišta, no u ovome će se radu glosolaliji pristupiti poglavito jezikoslovno. Glavni je cilj rada utvrditi kojoj kategoriji ljudske proizvodnje govornim organima pripada glosolalija, i to u rasponu od glasanja do jezične proizvodnje. Drugim riječima, pokušat će se utvrditi je li riječ o jeziku, o govorenju, tj. o govoru kao jednoj od jezičnih djelatnosti, o svojevrsnome pseudogovoru kao rubnoj jezičnoj pojavi (poput pseudoriječi) ili pak o posebnoj vrsti oblikovanoga (artikuliranoga) glasanja.

Temeljno je pitanje ovog rada je li glosolalija jezična pojava u odnosu na glasanje ili krik kao početak govorne djelatnosti i na govor u njegovoj punini. Drugim riječima, pitalo se kojoj kategoriji ljudske proizvodnje govornim organima, u rasponu od glasanja do jezične proizvodnje pripada *govorenje u jezicima*, je li ono jezična ili pak izvanjezična pojava ako se jezik smatra spojem izraza i sadržaja: je li govor, kao jedna od jezičnih djelatnosti, svojevrsni pseudogovor kao rubna jezična pojava poput pseudoriječi ili pak posebna vrsta oblikovanoga (artikuliranoga) glasanja. Ako jest jezik, utvrdit će se ima li jednu ili nekoliko različitih jezičnih uloga, primjerice igralačku ili ludističku ulogu, poetsku i sl. Provest će se i gramatička, a posebno fonološka analiza koja će doprinijeti pitanju jezičnosti glosolalije. U pregledu literature o glosolaliji, no i u iskazima ispitanika, utvrdit će se stav samih glosolalista o ovoj jezičnoj pojavi, odnosno smatraju li sami proizvođači glosolaliju jezičnom ili kakvom drugom pojavom te kako ju oni tumače.

1.1. Ustroj rada

U prvomu se poglavlju rada navode osnovni pojmovi, što uključuje i pregled jezikoslovnih i psiholingvističkih pojava koje bi mogle biti korisne u odgovoru na istraživačko pitanje. S obzirom na sam naziv jezične pojave, *govorenje u jezicima*, u radu će također biti iznesene temeljne odrednice i jezika i govora prema radovima istaknutih lingvista i fonetičara, u prvome redu Ferdinada de Saussurea i Ive Škarića.

Drugo poglavlje daje pregled literature koja se bavi ili bar spominje glosolaliju. Kako je za određivanje glosolalije nužno spomenuti i religijski kontekst koji je uključen u sve ostale perspektive, najprije će se navesti teološka i religijska, i to kršćanska tumačenja utemeljena uglavnom na onome što o glosolaliji piše u Bibliji, a tumače teolozi te oni koji su i sami glosolalisti. Potom se daje pregled literature koja ovoj pojavi pristupa psihološki, neuroznanstveno i lingvistički.

U trećemu se dijelu rada opisuje provedeno istraživanje koje potvrđuje ili opovrgava ono što je glosolaliji dosad rečeno. U tomu će dijelu rada prvo biti izneseni stavovi i razmatranja ispitanika na temu glosolalije, a zatim će se analizirati prikupljeni glasovni uzorci. U trećemu se poglavlju predstavlja istraživanje na uzorcima tzv. govora u jezicima koji su za potrebe ovoga rada prikupljeni snimanjem uz obaviješteni pristanak punoljetnih ispitanika. Snimana je glosolalija u dvije vrste kontekstā: u privatnoj molitvi i u javnoj molitvi. Snimke su transkribirane, a potom fonološki analizirane i uspoređivane, što je dalo značajan doprinos samomu zaključku.

1.1.1. Sudionici i građa

Istraživanje je provedeno u jednoj hrvatskoj karizmatskoj zajednici. Ona broji tridesetak članova. U provedenom razgovoru sudjelovalo je njih četvero – muškarac, njegova supruga, njihova kći i njezina prijateljica, svi dugogodišnji članovi karizmatske molitvene zajednice. Za potrebe ovoga rada bit će nazvani sudionicima A, B, C i D. Razgovaralo se u neformalnoj atmosferi kako bi sudionici bili što manje svjesni snimanja. Snimljeno je 1 sat i 10 minuta razgovora na temu glosolalije koji će poslužiti kao građa za potvrđivanje ili opovrgavanje činjenica koje o glosolaliji navodi literatura. Pitanja u fokus grupi postavljana su nasumično, slijedeći prethodno

izrečene misli. Na početku samog razgovora, sudionici su upućeni u temu i cilj istraživanja. Za istraživanje slučaja snimljena je 1 minuta i 2 sekunde glosolalije u privatnoj molitvi i 55 sekundi u javnoj molitvi.

1.1.2. Način rada

Podaci o glosolaliji kao jezičnoj i religijskoj pojavi dobiveni su kvalitativnom metodom prikupljanja podataka koja se oslanja na međudjelovanje sudionika odabranih osobina, okupljenih u manje skupine u kojima raspravljaju o zadanim temama, tzv. *fokus grupe*, dok je jezična, odnosno fonološka analiza, provedena na temelju *istraživanja slučaja*. Pitanja u fokus grupi postavljana su nasumično, slijedeći prethodno izrečene misli. Na početku samoga razgovora sudionici su upućeni u temu i cilj istraživanja. Predstavljene su im različite mogućnosti u koje bi se glosolalija mogla uklopiti: glasanje, krik i govor.

U istraživanju slučaja sudionica D samostalno je snimala glosolaliju u dva navrata. Prvo je snimljena potaknuta glosolalija u kontekstu privatne molitve. Zatim je s određenim vremenskim odmakom snimljena i druga inačica glosolalije, u kontekstu javne molitve. Obje snimke traju oko minutu. Snimke su potom transkribirane, obje dvaput. Prvi je transkript same moliteljice, a drugi istraživačice kako bi se usporedilo primanje govornika, odnosno molitelja, i slušatelja. Sudionici D objašnjeno je kako treba transkribirati svoje glose, odnosno da pokuša po sluhu razdvojiti glose na nešto što bi u jeziku predstavljalo rečenice ili riječi. Transkripcijom zvučnih zapisa dobiven je fonološki materijal dovoljan za fonološku analizu. Na temelju toga uspoređena je glosolalija u tima dvama kontekstima i doneseni su zaključci. Zatim su uspoređeni i transkripti govornika i slušatelja u obje verzije glosolalije.

1.2. O glosolaliji

Hrvatska enciklopedija glosolaliju određuje kao u (1).

- (1) **glosolalija** (gloso- + -lalija), govorenje nepoznatim jezicima; fenomen izricanja prividno nerazumljivih vokala; nije ograničena samo na kršćanstvo; milost koja se očituje u nadnaravnom daru za jezike. U Starom se zavjetu ne spominje izričito, ali se povezuje s ekstatičnim proricanjima starog Izraela. U Novom se zavjetu javlja više puta: Isus spominje nove jezike, Djela apostolska donose manifestaciju glosolalije, Pavao je opisuje kao dio liturgijske prakse u crkvi. Na kraju XIX. st. glosolalija se počela manifestirati u protestantskim pokretima duhovnog buđenja, a u XX. st. postala je prepoznatljiv znak → pentekostalnih pokreta, gdje je prihvaćena kao inicijalni znak krštenja u Duhu. – U psihopatologiji glosolalijom se naziva izgovaranje nerazumljivih i besmislenih rečenica, kao posljedica duševnih poremećaja.

Naziv *glosolalija* tvoren je od grčke riječi γλῶσσα (*glossa*), što bi označavalo jezik kao organ ili jezik kao sredstvo komunikacije, i λαλέω (*laleō*), što bi značilo *govoriti*. U kršćanskim krugovima, točnije u pentekostalnoj crkvi i karizmatskoj obnovi, spominje se još i kao *govorenje drugim jezicima* (Dj 10, 46; 19, 6; 1 Kor 14, 5-6, 18, 23, 39), *govorenje drugim jezikom* (1 Kor 14, 2-4, 13-14, 19, 27), *ljudski ili anđeoski jezici* (1 Kor 13, 1), *različiti jezici* (1 Kor 12, 4-12), *tuđi jezici* itd. U literaturi se naziv glosolalija pojavljuje kao *govorenje u jezicima* prema engleskoj istovrijednici *speaking in tongues* (Sullivan 1985: 100; Samarín 1968: 49). Sami glosolalisti koriste se nazivima poput *molitva u jezicima* ili *dar jezika*. Ponegdje se u literaturi pojavljuje i naziv *ksenoglosija*, ali on označava nešto drugačiju pojavu od glosolalije.¹ U ovome će se radu uglavnom upotrebljavati nazivi glosolalija ili govorenje u jezicima, no u istraživačkomu će se dijelu pojavljivati i nazivi koje upotrebljavaju ispitanici.

Iz navedene je odrednice jasno uočljivo da je glosolalija bitno povezana s vjerom. Ivan Fuček u svojem radu *Što znače suvremena gibanja u Crkvi?* (1977) također objašnjava pojam glosolalije predstavljajući ga kao pojavu u sklopu *krštenja u Duhu*. On glosolaliju opisuje kao „improvizaciju govora koji nije pripremljen, niti na materinskom jeziku, a ne mora biti ni na

¹Ksenoglosija podrazumijeva pojavu govorenja prirodnim jezikom koji govornik nikada nije učio.

nekom od poznatih jezika, dapače, to je kao neko spontano izražavanje duše, koja prelazi u poklike ili u mrmor, u neartikulirano izražavanje“ (Fuček 1977: 242).

U radu *Psihološki aspekti religioznog iskustva* (2017) Božo Bulat za glosolaliju kaže da je ona neartikulirani način izražavanja, molitve i slavljenja Boga. Uz to opisuje i kontekst izvedbe glosolalije govoreći da se govornik „sabere, koncentrira svoju pozornost, miče usnama i izgovara slogove, koji mu, usprkos tomu što nisu razumljivi ni njemu ni onima koji ga slušaju, služe za deblokadu, za postizanje nutarnjega oslobođenja pred Bogom i pred ljudima, za ulazak u dijalog s Bogom, kako bi izrazio ono što serija dobro povezanih fraza ne bi mogla izraziti.“ (Favale 1991: 312 prema Bulat 2017: 98).

Iz priloženih se odrednica najjasnije razaznaje neartikulirano izražavanje te nerazumljivost glosolalije, odnosno govorenja u jezicima. Upitno je mjesto riječi *jezik* u kontekstu neartikuliranoga izražavanja. A ako je upitno značenje riječi *jezik*, podrazumijeva se da je upitno i značenje i upotreba riječi *govorenje*, s obzirom na to da je govor glasovno ostvarenje jezika. Zbog paradoksa koji se skriva u nazivu ove jezične pojave – *govorenje u jezicima*, glosolaliju odlikuje atribut neobične jezične pojave, religijske i znanstvene.

1.2.1. Glosolalija kao govorenje u jezicima

Sam naziv jezične pojave, *govorenje u jezicima*, povlači za sobom najmanje dva pitanja – je li riječ o pravome jeziku i je li riječ o pravome govoru.

Iako ih Ferdinand de Saussure (2000: 65) predstavlja kao dva pola jezične djelatnosti (*langage*), ta su dva predmeta usko povezana: jedan predstavlja drugi – jezik (*langue*) nužan je da bi govor (*parole*) bio razumljiv, a govor je potreban da bi se jezik uopće uspostavio. Štoviše, povijesno gledano, govorni mu čin uvijek prethodi. Ljubomir Borković (2004: 32) u svojoj knjizi *Neuropsiho-lingvistička osnova slušanja, mišljenja i govora* ističe govor kao osnovno sredstvo komunikacije, a jezik kao kôd, sustav, koji organizira govor u formu analognu samoj informaciji.

Izučavanje jezične djelatnosti ima dakle dva dijela. Lingvisti prednost daju jeziku kao prvotnomu dijelu jezične djelatnosti, koji je po svojoj biti društven i neovisan o pojedincu. Govor je drugotan, uključujući fonaciju, jer je pojedinačni dio jezične djelatnosti (Saussure 2000: 64).

Borković (2004: 43) ide korak dalje nadograđujući De Saussureovu dihotomiju *govor – jezik* dihotomijom *krik – jezik* ističući da je govor zapravo između krika i jezika te da su krik i jezik dva pola govora: što je govor više krik, više je odraz pune ljudske prirode, a što je govor više jezik, više je odraz socijalne i konvencionalne čovjekove prilagodbe. Na tragu toga, negdje između krika i jezika, točnije: između krika i govora, valjalo bi smjestiti i glosolaliju. Da bi se odgovorilo na pitanja koja se s početka poglavlja postavljaju i da bi se glosolaliju smjestilo u raznolikome polju jezične djelatnosti, potrebnim se čini odrediti i jezik i govor.

1.2.2. Glosolalija kao jezik

Prema Saussureovu strukturalističkomu pogledu na jezik, jezik i govor teško su odvojivi i komplementarni objekti jezične djelatnosti. Jezična djelatnost podrazumijeva ljudski jezik općenito, a jezik unutar te jezične djelatnosti stoji kao apstraktan sustav znakova koji je „društveni proizvod mogućnosti govorenja i skup nužnih uvjeta koje je društvo prihvatilo kako bi omogućilo pojedincima da se tom mogućnosti služe“ (Saussure 2000: 55). On je društveni i zajednički dio raznovrsne jezične djelatnosti te ga stoga ne može stvarati ni mijenjati pojedinac. Jezik postoji zahvaljujući svojevrsnomu dogovoru sklopljenomu između pripadnika određene zajednice, „to je blago što ga je neprestano služenje jezikom naslagalo u pojedincima koji pripadaju istoj zajednici, to je gramatički sustav koji virtualno postoji u svakom mozgu, ili točnije, u mozgu skupa pojedinaca, jer jezik nije cjelovit ni u jednom: jezik savršeno postoji samo u masi“ (*isto*: 60).

O jeziku je teško govoriti ne spominjući pritom i govor kao njegovi glasovni ostvaraj. Međutim, lingvistika kao znanost ipak je uspjela ograničiti svoj predmet istraživanja isključivo na jezik pa se on može izdvojeno izučavati. Čak i kada se neki jezici više ne govore, poput tzv. mrtvih jezika, vrlo se dobro može usvojiti njihov jezični ustroj (Saussure 2000: 60), što govori u prilog opstojnosti jezika, što s govorom nije slučaj.

Iako je jezična djelatnost izrazito heterogena, jezik je sam po sebi homogen. Prema Saussureovoj definiciji jezik je sustav znakova, a svaki je znak sastavljen od *zvučne ili akustičke slike* i s njome povezana *pojma*, odnosno od *označitelja* i *označenika*, a oba dijela znaka odlikuje psihički karakter (Saussure 2000: 60).²

Premda su u naravi psihički, jezični znakovi ipak nisu apstrakcije. Sve veze koje su uspostavljene između akustičke slike i pojmova rezultat su kolektivnoga dogovora te su one stvarnosti koje imaju svoje sjedište u mozgu.³ Osim toga, znakovi jezika imaju i svoj fizički ostvaraj – pismo ih može utvrditi dogovorenim znakovima. Zvučna ili akustička slika dogovorom se vrlo lako može prevesti u stalnu vidljivu sliku. U jeziku je svaka akustička slika zbroj ograničenoga broja elemenata ili fonema koja se može predočiti u pismu ograničenim brojem znakova. Upravo toj mogućnosti utvrđivanja stvari koje se odnose na jezik dugujemo činjenicu da rječnik i gramatika mogu biti njegov vjerni prikaz, jer je „jezik spremište akustičkih slika, a pismo je njihov opipljivi oblik“ (Saussure 2000: 61).

Budući da je jezik *sustav* znakova, po nečemu se on mora razlikovati od ostalih poznatih sustava kao što su primjerice sustav prometnih znakova ili životinjsko glasanje. Jedan je od poznatijih pokušaja razlikovanja jezika od ostalih sustava, posebice u odnosu na životinjski, sastavio američki jezikoslovac Charles F. Hockett. On je iznio šesnaest odredbenih obilježja, ona uključuju obilježja glasovnog kanala ljudske komunikacije, pragmatike (društvenoga okvira jezične komunikacije), semiogeneze (uvjeta i načina stjecanja jezika), semantike i ljudskoga jezika kao kôda (Nöth 2004: 332–335). William Samarin (1968.a) odgovara na pitanje jezičnosti glosolalije sukladno tim obilježjima (poglavlje 2.2.3.).

²Nekada se jezik smatrao nomenklaturom, što je pretpostavljalo da svaka stvar u prirodi ima svoje ime. Međutim, predstavljajući jezik kao sustav znakova, Saussure analogno tomu iznosi da je jezični znak sačinjen od *pojma* i *akustičke slike*. Da ne bi došlo do moguće višeznačnosti, Saussure (2000: 123) predlaže nove nazive – *označitelj* za akustičku sliku i *označenik* za pojam.

³Ukupnost upravo tih kolektivnih dogovora tvori jezik.

Tri su obilježja **kanala**: glasovno-slušni kanal (DF 1), posvudni prijenos i usmjeren prijam (DF 2) te brzo umuknuće (DF 3).

Tri na **pragmatička** obilježja: razmjcnljivost (DF 4), potpuna povratna sprega (DF 5) i specijaliziranost (DF 6).

Pet je **semantičkih** obilježja: semantičnost (DF 7), proizvoljnost ili arbitrarnost (DF 8), premoščivanje razdaljine (DF 10), laž (DF 14) i refleksivnost (DF 15).

Dva su **semiogenetička** obilježja: tradicija (DF 13) i mogućnost učenja (DF 16).

Tri su obilježja **jezika kao kôda**: razlučivost (DF 9), proizvodnost ili otvorenost (DF 11) te dvostruka raščlanjenost (DF 12).

Iako se jezik može dovoljno opisati i ne uzimajući u obzir govor kao njegov stvarni ostvaraj, ipak je i dalje vrlo bitna neodvojivost tih dvaju objekata jezične djelatnosti. Naime, ne smije se zanemariti temeljna uloga cijele jezične djelatnosti – komunikacija, za koju je itekako potrebna sinergija govora i jezika. Andre Martinet (1960) odgovara na pitanje što je jezik usredotočujući se na komunikacijsku funkciju jezika. Jezik promatra kao sredstvo komunikacije koje se može raščlaniti na jedinice – *moneme*, jezične jedinice imaju značenjsku pozadinu i zvučni ostvaraj, tj. oblik, a Martinet to naziva *prvom artikulacijom*.⁴ Osim što se jezični izraz može raščlaniti na moneme, monemi se isto tako mogu raščlaniti na foneme, što Martinet naziva *drugom artikulacijom* (Martinet 1964: 29-30). Budući da je Martinet postavio temelje svojoj funkcionalnoj lingvistici pozivajući se na komunikacijsku narav jezika i na *dvostruku artikulaciju*, slična raščlamba primijenit će se u drugome dijelu ovoga rada (poglavlje 4.)

Osim komunikacijske, Jakobson (2008: 106-115) iznosi još šest funkcija jezika. Nijedna od njih ne stoji u opreci s komunikacijskom, nego ju nadopunjuju. Da bi ih se uopće moglo razmatrati, potrebno je navesti šest čimbenika govornoga događaja, a to su: pošiljatelj, primatelj, kontekst, kôd, poruka i kontakt. Svaki od njih određuje različitu funkciju jezika s obzirom na usmjerenost na njih, pa tako postoji i šest različitih funkcija. *Referencijalna* funkcija znači da je poruka usmjerena na kontekst, odnosno referent o kojemu se komunicira. *Emotivna* ili *ekspresivna*

⁴Monem je za Martineta ono što se danas najčešće naziva morfem – najmanja jezična jedinica koja ima oblik i značenje.

funkcija usmjerena je pošiljatelja, a za svrhu ima izravno izražavanje govornikova stava prema onomu o čemu govori. Usmjerenost na primatelja odlika je *konativne* funkcije jezika, a svoj najčešći gramatički izraz pronalazi u vokativu ili imperativu. Usmjerenost na kontakt kao čimbenik govornoga događaja, uglavnom fizički kanal kojim se komunikacija odvija, bila bi *fatička* funkcija jezika, a očituje se čitavim dijalozima radi produženja komunikacije. Kada pošiljatelj i primatelj osjete potrebu provjeriti rabe li u komunikaciji isti kôd ili jezik, govor se usredotočuje na kôd, odnosno ima *metajezičnu* funkciju tj. funkciju tumačenja. Usmjerenost na poruku kao takvu, na njezin oblik, *poetska* je funkcija jezika.

1.2.3. Glosolalija kao pseudogovor

Jedna je od rubnih jezičnih pojava koja ima dodirnu točnu s glosolalijom i pseudogovor, kojemu bi jedno od značenja bilo i govor sastavljen od pseudoriječi. Pseudoriječi su nizovi fonema koji poštuju fonotaktička ograničenja nekoga jezika, što omogućava njihovo izgovaranje i naglašavanje u skladu s pravilima, a pritom nemaju značenje. Jedina je razlika između pseudoriječi i riječi njihova leksička ovjerenost: riječi imaju značenje, dok ga pseudoriječi nemaju (Kelić i dr. 2016: 76). U ovomu je sličnost s glosolalijom, u kojoj riječi uglavnom pokazuju odlike materinskoga jezika govornika, ali nemaju značenje (poglavlje 2.2.3.). Vlasta Markasović (2013: 61) u svojemu doktorskom radu navodi kako se pseudogovor nerijetko sastoji od samih glosolalija, a glosolaliju pritom tumači kao onomatopejski jezični ludizam.

1.2.4. Glosolalija kao govor

Govorenje o komunikaciji podrazumijeva i govor. O njemu detaljnije govori Ivo Škarić (1991) postavljajući, kao i De Saussure, govor u odnos s jezikom. Pri tome Škarić iznosi i nedostatke lingvističke perspektive koja u nastojanju da što potpunije odredi svoj predmet – jezik, govor „ostavlja po strani kao neki neuobličeni ostatak“ (Škarić 1991: 68), no *time* se podrobnije pozabavila fonetika. Ipak, da bi fonetika zauzela status znanstvene discipline i da bi bila jasno određena svojim predmetom – govorom, potrebno ga je jasnije i strože definirati, kako bi se naglasila njegova posebnost te kako bi se govor na rubovima ogradio od pojava nalik govoru, od lažnih govora, tj. pseudolalija i od znakovlja koji redovno dolaze uz govor, a nisu govor, tj. perilalija (Škarić 1991: 68).

Škarićeva odrednica govora objedinjuje njegova najbitnija obilježja, koja pak govor razlikuju od bilo koje druge čovječje sposobnosti. Za govor on kaže da je „optimalna zvučna čovječja komunikacija oblikovana ritmom rečenica, riječi i slogova“, naglašavajući kako je u toj definiciji svaka riječ od izrazite važnosti jer širi i sužava pojam govora na ono što on doista jest (Škarić 1991: 69). Stoga donosi i objašnjenje svake od riječi, počevši od određivanja govora kao komunikacije. Govor nije svaka komunikacija, ali komunikacija jest, i to komunikacija u cijelosti, odnosno cjelovit komunikacijski proces, ne samo jedan njezin odsječak. Svaki se komunikacijski proces smisleno može raščlaniti na izvor, označnik ili kodirnik, odašiljač, provodnik ili kanal, primač, raznačnik ili dekodirnik i na primaoca (usp. Škarić 1991: 70).

Bitan je naravno i atribut koji uz komunikaciju stoji – *čovječja*. Govor je, dakle, isključivo ljudska komunikacija. Kada se za životinje, stvari ili pojmove kaže da govore, uglavnom je to figura poput metafore ili personifikacije. Na mjestu atributa *čovječji* prvotno je stajao atribut *međuljudski*, no zamjenom se htjela istaknuti još jedna posebnost govora – kako je i jedan čovjek dovoljan da bi se dogodio govor. Čovjek uvijek govori i samomu sebi, a katkada isključivo samomu sebi. Štoviše, od progovaranja pa do treće-četvrte godine života govor je u djeteta pretežno egocentričan, a tek poslije postaje društveno usmjeren. Uz to, postoje i posebna raspoloženja, kao što je poetsko ili molitveno, koja po naravi traže solilokvan izraz, a kao poseban oblik suzdržanoga egocentričnoga govora autor iznosi unutarnji govor ili subvokalizaciju koji ima sve temeljne attribute govora, pa i zvučnost, no njegov je zvuk nulte veličine (Škarić 1991: 72).

Spominjući zvuk, Škarić priziva iz odrednice da je govor zvučna komunikacija. Grčka riječ *fone*, koja znači zvuk, glas i govor, udružuje govor sa zvukom. Pritom je važno naglasiti da nisu sve zvučne čovječje komunikacije nužno i govorne, nego samo one koje imaju i druge bitne osobine govora. Primjerice, sviranje ili pljeskanje ne pripada govoru. Isto tako ostali neverbalni znakovi nisu govor, nego dopuna govoru (Škarić 1991).

Prvi je atribut koji odlikuje govor u Škarićevoj odrednici optimalnost, što podrazumijeva da je govor čovjeku najbolji i najlakši način komuniciranja te da on bez ikakvih dodatnih pomagala sa svojim sugovornikom postiže govorom najbolji obavijesni protok uz najmanji utrošak vremena i energije te uz najmanji napor. Autor ističe da je govor pravi govor samo onda kada je optimalan način komuniciranja, iz čega slijedi da čovjek ne bira za svoje priopćavanje govor ako ima na raspolaganju ijedan povoljniji način. Ako pak posegne za govorom, taj je govor lažan ili pseudolaličan.⁵ Iz toga slijedi da je govor optimaliziran prema čovjeku i kao takav je opstao cijeloga svojega vijeka, a svi drugi mlađi načini komuniciranja moraju se ugledati u govor kao prauzor da bi bili po mjeri čovjeka (Škarić 1991: 73).

Govor uz navedena svojstva odlikuje i troritmičnost, što znači da se odvija u težnji triju istodobnih ritmova: ritma rečenica, ritma riječi i ritma slogova (Škarić 1991: 75).⁶ Govor se uvijek odvija u vremenu, a njegovi se različiti oblici ulančavaju slijedeći jedan iza drugoga. Iz toga se razloga za govor kaže da je artikuliran, odnosno člankovit. U govoru se nižu diskursi sastavljeni od odlomaka, odlomci sastavljeni od rečenica, rečenice sastavljene od govornih blokova, govorni blokovi sastavljeni od riječi, riječi sastavljene od slogova i slogovi sastavljeni od glasnika (Škarić 1991: 82).

Najmanji cjelovit govor ili diskurs jedna je rečenica od jedne jednosložne riječi. Slog je pak najmanja jedinica govora jer se govorne osobine dijelova sloga opažaju samo u slogovnoj cjelini. Slog je dakle i temeljna govorna jedinica. Da bi se slog mogao ostvariti, mora imati jedan samoglasnik i smije imati samo jedan samoglasnik. U slogu se mora naći i barem jedan suglasnik, i to na početku da odapne slogovni impuls, ali ih može biti i nekoliko. Temeljne govorne jedinice, slogovi i glasnici koji ih ispunjuju, imaju ulogu da predstavljaju tekst i da ponesu glas, tj. imaju razlikovnu i prozodijsku ulogu (*isto*: 83).

⁵Škarić kao primjer pseudalije navodi mucavca: „Ako mucavac sebe navede da govori bez zamuckivanja i ako mu je to govorenje teže nego da govori mucajući, takvo je govorenje pseudolalično.“ (Škarić 1991: 74)

⁶Mnoge optimalne zvučne čovječje komunikacije ne ispunjavaju taj uvjet, pa stoga i nisu govorne. Taj uvjet ne ispunjava pjevanje, zviždanje, smijeh, plač, usklici itd.

Iako je komunikacija ovdje istaknuta kao temeljna svrha jezične djelatnosti, govor odlikuje i internalizacija, obraćanje sebi, a vrlo je važno za razvoj govora. Spomenuta je već Borkovićeva dihotomija *krik – jezik*. Iz toga u ovom kontekstu on izvodi da je govor više krik što je više komunikacija sebi, a što je više komunikacija drugima, to je više jezik, odnosno on je više odraz auditivnoga oslobođenja, rasterećenja i užitka da što je njegovo foniranje, glas ili izričaj više krik, a što je više jezik, to je više odraz ekstraauditivnoga ograničenja racionalne svijesti i socijalne adaptacije i konvencije. U razvijenoj su govoru ekstraauditivne sastavnice jezika i auditivne sastavnice krika u ravnoteži. U sazrijevanju govora ta ravnoteža nije prisutna, a njezino uspostavljanje glavni je cilj govornoga razvoja (Borković 2004: 43).

1.2.5. Razvoj govora

Iako se dihotomija jezika i govora nameće kao temeljna, za dalje izučavanje glosolalije u obzir treba uzeti dihotomiju krika i jezika kao dva pola unutar kojih se smjestio sam govor. Govor kao „optimalna zvučna čovječja komunikacija oblikovana ritmom rečenica, riječi i slogova“ (Škarić 1991: 69) takvim postaje slijedeći čovjekov biološki razvoj, pa se tako on razvija s obzirom na predispozicije koje čovjek ima u određenome trenutku svoga razvoja.

Uvjeti za razvoj govora povezani su s razvojem vokalnoga trakta, koji se bitno razlikuje kod novorođenčeta u odnosu na odraslu osobu, što utječe na proizvodnju prvih glasova. Vokalni trakt novorođenčeta puno je manji nego kod odrasloga: jezik je prevelik, larinks je podignut, a usna šupljina nerazmjerno manja. Faringalna šupljina također je kraća, što onemogućava kretanje stražnjega dijela jezika. Masa jezika smještena je u prednji dio usne šupljine, što ograničava okomiti pokret vrha i ruba jezika te se on ne pokreće sam, već ga podiže donja čeljust. Budući da dijete u početku proizvodi zvukove kojima oglašava da može disati i da je živo, može se reći da je prva (nesvjesna) komunikacija zapravo poziv, nagon, težnja za životom (Guberina 1991: 65).

Svojim prvim zvukovima novorođenče drugima otkriva svoju ugodu ili neugodu. Njegove zvukove odlikuje izrazita afektivnost. Može ih se svrstati u fazu tzv. *refleksnoga glasanja*, a to su: krik, plač, smijeh, gukanje. Oni su refleksni jer nemaju svjesnu komunikacijsku vrijednost i

nisu svojstveni pojedinomu jeziku, ali imaju neke značajke budućega govora. Fonetski razvoj govora započinje u fazi brbljanja te obuhvaća razvoj perceptivnih i artikulacijskih sposobnosti (Guberina 1999: 105). Uz razvoj govora usko je vezano i tepanje, koje nastupa kada je dijete već ovladalo jezičnom sposobnosti.

1.2.5.1. Krik

Smatra se da je prvi krik novorođenoga djeteta uzrokovan borbom njegovih dišnih organa da organizam opskrbe kisikom u novoj sredini uslijed rođenja. I u prvim tjednima nakon rođenja krik je odraz stanja dječjega organizma, nije pod kontrolom djeteta, već je refleksan (Pozojević-Trivanović 1984: 3). Tek nakon nekoliko tjedana krik postaje izrazom nezadovoljene želje, ali je još uvijek spontan i nema komunikacijsku funkciju. No u petome mjesecu, kad iz mnogobrojnih situacija shvati što za njegovu okolinu krikovi znače, dijete počinje upotrebljavati svoje krikove kao poziv osobama oko sebe da udovolje njegovim željama i zahtjevima te krik na taj način poprima komunikativnu vrijednost. Tu će vrijednost krik zadržati tokom čitavoga života (Pozojević-Trivanović 1984: 4).

Krik tako postaje sredstvom dječje biološke prilagodbe, rastrećenja i ugone. Djeca njime izražavaju svoja raspoloženja: cvrkuću, pjevaju, smiju se, guču. Ove oblike glasanja, Škarić je, prema Jakobsonu, nazvao poetskim izrazom, gdje poetsko ne znači ni umjetničko ni estetsko (Borković 1974: 14). Dakle, ne u smislu estetskoga poetskoga izraza, već u smislu izražavanja osjećaja zadovoljstva, ravnoteže i usklađenosti s okolinom. No, cilj krika tada i dalje nije komunikacija s okolinom, tj. dijete ne pjeva i ne cvrkuće drugima, ono se smije i guče sebi, za sebe i zbog sebe (Borković 1974: 15). Tek nešto poslije djeca postaju svjesna uloge svoga krika te počinju uočavati da tim krikom nešto postižu i da na taj način ostvaruju kontakt s okolinom. Dijete tada upotrebljava svoje krikove kako bi zadržalo pozornost osoba u svojoj blizini i da one udovolje njegovoj potrebi i želji (Borković 1974: 31).

Kao što je već rečeno, krik je glavni oblik dječjega glasanja te prethodi govoru i zadovoljava sve preduvjete da se razvije u govor. U predgovornoj fazi u raznim stadijima djeca proizvode različite oblike krika, a one imaju bezbroj različitih mogućnosti. Da bi krik postao govorom, on

se mora opaziti i jezično ustrojiti. Već je spomenuta afektivna narav krika, da se njime pokazuju unutarnja stanja, oslobođenje i zadovoljenje samoga sebe. Govorom se pak obraća i drugomu licu kako bi se se s njime identificiralo, a jezik je ovdje kôd, norma, koja omogućuje proizvodnju i opažanje krika (Borković 1974: 27). Upravo je to Borkovićeva zamisao kada uspostavlja opreke krik – govor – jezik, iznoseći da se to manje može govoriti o kriku što je u govoru više jezičnoga ustroja. S druge strane, neposrednost i afektivnost krika guše jasnoću govorne artikulacije (Borković 1974: 33–34).

1.2.5.2. Gukanje

Osim krika, u refleksno glasanje ubrojeno je i gukanje (engl. *cooing*). U fazi gukanja koja počinje u drugomu mjesecu pojavljuju se prvi guturalni i palatalni glasovi. Neki autori te glasove smatraju pravim fonemima. Glasanje je to do kojega dolazi kad pokreti djeteta nailaze na prepreke što ih ono mora savladati (Pozojević-Trivanović 1984: 4). Dijete se uglavnom glasa (kvazi)vokalima: središnji neutralni otvornik ili vokal *a*, zatim centralni *a*, poslije prednji *e* i stražnji *u*. Otvornici se zatim pojavljuju i u spoju s laringalnim zatvornicima, odnosno glotalima (kakav je bezvučni grkljanski prekidnik *ʔ*), a zatim i s jedrenim ili velarnim zatvornicima (*k*, *g*, *h*), npr. *ga*, *ha*, *agə*. Osim što ti glasovi uvjetovani fiziološkim stanjem novorođenčeta, oni su i posljedica ležećega položaja: vokalni trakt djeteta koje leži u vodoravnome je položaju, a sama masa jezika pomaknuta je unazad, u velarni dio vokalnoga trakta (Pozojević-Trivanović 1984). Razvojem gukanja razvija se i ritam, intonacija, geste, mimika, pauze – dijete guče kad je zadovoljno, čime se često izražava radost (Guberina 1991: 65). Glasovi gukanja pojavljuju se tijekom izdaha i postaju početkom ovladavanja govornim disanjem, a pojavljuju se i začeci budućih slogova: *ata*, *ma*, *la*, *ha*, *aj* – koji će u idućih nekoliko mjeseci poprimiti jasniju ritmičnost i slogovnost (Pozojević-Trivanović 1984: 11–12). Gukanje je urođeno i dijelom je glasanja sve djece bez obzira na rasu i kulturu kojoj pripadaju, jer dijete spontano, bez ikakva učenja, proizvodi određeni broj (proto)glasova.

Predverbalna faza dječjega govora veoma je važna jer priprema dijete da na osnovi tepanja koje ono oblikuje prema govoru sredine, svojom slušnom i artikulacijskom osnovom, uđe u stadij pravoga govora. Ta faza, kao što je već rečeno, počinje u 8. ili 9. mjesecu djetetova života. Ona

nastupa kad dijete počinje razumijevati govor sredine u kojoj živi. To se razumijevanje ostvaruje na osnovi globalne situacije, gesta, mimike i rečenica (Pozojević-Trivanović 1984: 4).

1.2.5.4. Brbljanje

U dobi od četiri do šest mjeseci djetetova života pojavljuje se bogatiji spektar u kojemu se bolje razlikuju začeci pojedinih vokalskih i konsonantskih obježja (Pozojević-Trivanović 1984: 14). Drugim riječima, počinje faza brbljanja (engl. *babbling*) u kojoj dijete katkada zvuči kao da govori, i to zato što potpuno ovladava intonacijom (sposobnošću vokalne oponašanja). Ta kategorija foničkoga izraza djeteta naziva se *govornim izrazom* jer fonetski i formalno taj govor podsjeća na razvijeni govor. Prva formalna, fonetska oznaka po kojoj ga se jedino prepoznaje govorna mu je intonacija, globalni, mirni, neartikulirani luk rečenice, pa ga Škarić naziva *globalni govorni izraz*. S fonetskoga stajališta pojava govora, govornoga izraza, nije trenutak kada odrasli razumiju što je dijete reklo (Borković 1974: 17).

Brbljanje uključuje spojeve bilabijalnih glasova i vokala iz prethodnoga tromjesečja, uz postupno produžavanje početnoga glasanja: *baaa, taaa, maaa*, koje kasnije prelazi u ponavljanje slogova: *bababa, tatata, mamama* i sl. Dijete posve slučajno proizvodi duge nizove različitih glasova koji postoje u bilo kojemu jeziku svijeta te se brbljanje smatralo univerzalnim. No kasnija su ispitivanja pokazala da se u brbljanju doista mogu pronaći slučajni glasovi, čak i neki koji ni u jednome ljudskom jeziku nemaju fonemsku ulogu, ali da se većina brbljanja svodi na prilično mali broj glasova koji se pojavljuju i u prvim riječima (v. Crystal 1986, prema Jelaska et al. 2005: 66). U dobi od osam do deset mjeseci kombinacijom različitih glasova i mijenjanjem intonacije glasova pojavljuje se prvo ponavljanje slogovnih obrazaca oblika KV (konsonant-vokal): *ma-ma, ba-ba, ta-ta, pa-pa*. Dijete proizvedene slogove *mama, tata* još ne povezuje s pravim osobama, a tek će prelaskom u verbalnu fazu upotrebljavati dvočlane slogovne sekvence (kasnije i tročlane i četveročlane) povezujući ih sa značenjem u okviru konkretne situacije (npr. *mama* za majku, *pa-pa* kod odlaska).

Usporedno s povezivanjem slogova sa značenjem, razvija se i motoričnost djeteta kojom se cjelokupno gibanje organizma raščlanjuje prema specifičnim pokretima pojedinih mišića,

intonacijski globalni govorni izraz počinje se raslojavati, oblikovati; dolazi do raščlambe na tri govorna ritma: rečenice, riječi i sloga (Borković 1974: 17). Time dolazi do *artikuliranoga govornog izraza* koji označava prijelaz iz globalnoga govornog izraza u artikulirani govor. Do artikuliranoga govora dolazi se preko globalnih struktura, intonacije, ritma, tempa, napetosti i pauze (Borković 1974: 18).

Govorom se može nazvati tek glasanje u onoj fazi zrelosti živčanoga sustava kada je izgovorena i primljena riječ-izraz postala prava riječ, kada je svojom zvukovnom izrazom u stanju nositi obilježja i značenja, biti znakom-simbolom. Tako govor (*parole*), kao sastavni dio jezične djelatnosti (*langage*) u svijesti govornika-slušaoa (djeteta koje govori) može nastati usporedno s jezičnim sustavom znakova (*langue*). A to postaje moguće tek u fazi razvoja kada glasovi mogu u svijesti govornika odgovoriti ulozi fonema i njemu naređenih skupina. Tada riječ-rečenica može postati pravim izrazom – sredstvom komunikacije određenih afektivno-logičkih sadržaja (Pozojević-Trivanović 1984: 17).

1.2.5.5. Tepanje

Usko je vezan uz razvoj dječjega govora regresivni način obraćanja odraslih djeci, tj. tepanje. Tepanje (engl. *baby talk*) je djetetov način izgovaranja glasova, riječi i rečenica kada počinje govoriti, a prije nego dosegne razvijeni govor. Kao pojam označava i nadijevanje riječi odmila ili nježno obraćanje nekome, obično djeci ili dragim osobama (Hrvatski jezični portal 'tepati'). Ova odrednica djelomično otkriva i ulogu ove jezične pojave: iskazivanje nježnosti i ljubavi prema nekome, obično djetetu. Dok Charles Ferguson (1977: 111) navodi da tepanje olakšava djetetu učenje jezika, Zrinka Jelaska (2005: 83) smatra da tepanje kao način govora poput djeteta treba razgraničiti od maminskoga jezika koje potiče djetetov jezični razvoj, dok ga redovito tepanje odraslih zadržava na postojećoj razini.

Tepanje je u proučavanju glosolalije zanimljivo kao prijelaz odrasloga govornika s razvijenoga govora upućenoga odrasloj osobi na nježno obraćanje djeci koji pokazuje odlike jezičnoga nazadovanja, odnosno pojednostavljivanja jezičnih uzoraka (Koić i dr. 2005: 374).

U tepanju se mogu proučavati izvanlingvistička svojstva poput intonacije i ritma (intonacija je uglavnom viša, ritam usporeniji, a cjelokupan govor izražajniiji), morfemi i riječi, koji su prilagođeni oblici razvijenoga odrasloga govora te odabir leksičkih jedinica, gdje se zamjećuje povećana upotreba umanjena i umiljenica te općenito puno više imenica nego glagola (Ferguson 1977: 105).

1.2.5.6. Dječji jezik

Govor o jezičnim obilježjima tepanja podrazumijeva i dječji jezik. U usvajanju glasova djeca pokazuju opće sklonosti, npr. otvornike usvajaju prije zatvornika, zapornike prije ostalih šumnika, nove glasove primjenjuju najprije u pristupu, a onda u odstupu itd. Pojednostavljaju riječi ponavljanjem istih slogova (*Nina* umj. *Nika*), ispuštanjem zatvornika u skupnama (*mav* umj. *mrav*), zamjenjivanjem trajnih glasova prekidnima (*teka* umj. *seka*), nepčanika zubnicima (*suma* umj. *šuma*) itd. (Jelaska i dr. 2005: 74). Slogovna je struktura također poprilično pojednostavljena. Tijekom tepanja pojavljuje se uglavnom KVK ili KV, a riječ uglavnom započinje zatvornikom (Ferguson 1977: 106).

Morfološki se razvoj može podijeliti na tri stupnja: 1) usvajanje riječi, 2) preopćavanje pravila (npr. *Oću pijati*), 3) ovladavanje iznimkama od općih pravila (Jelaska i dr. 2005). Djeca u svojem jezičnom razvoju prvotno usvajaju riječ po riječ, a zatim preopćavaju jezične pojave, što znači da primjenjuju opća pravila i na riječi u kojima djeluju posebna. Proizvode oblike koje nisu čula na temelju oblika koje su čula, pritom proširujući ili sužujući primjenu obličnih pravila, što znači da odstupaju od oblika govornoga jezika odraslih.

Morfološki razvoj slijedi sintaktički razvoj. Sintaktički se razvoj može podijeliti u četiri stupnja: 1) holofraze, tj. riječi koje znače cijele rečenice, npr. *digi*, 2) dvočlane rečenice, npr. *beba pava*, 3) telegrafski govor, 4) gramatičke riječi. Djeca prvotno proizvode dvočlane rečenice kojima iskazuju različite odnose, primjerice vršitelj i radnja, a nakon nekoga vremena počinju upotrebljavati složenije gramatičke strukture.

Semantički se razvoj također odvija postupno. Djeca najprije usvajaju riječi kojima se imenuju ljudi, hrana i piće, životinje, igračke itd. Riječima poput *papa*, *pije*, *ide* iskazuju radnju, a upotrebljavaju skupine riječi za izražavanje svojstva poput *bee* (prljavo) i *ćeće* (lijepo). Djeca upotrebljavaju svoje kontekstualno znanje da bi odredila kategoriju i značenje novih riječi, a zatim ih primjenjuju na nove primjere, što je katkada različito od značenja riječi odraslih.

Djeca u svojem jezičnom razvoju istovremeno pokazuju stvaralački pristup na različitim razinama jer i sama proizvode jedinice različitih razina (Jelaska i dr. 2005: 73-77).

2. Dva tumačenja glosolalije

Kako je pojam glosolalije uglavnom vezan uz vjerski, tj. kršćanski kontekst, potreban je i kršćanski, odnosno biblijski okvir. Ipak, osim što je vjerska pojava, glosolalija je i jezična pojava pa će joj se pristupiti i sa znanstvene perspektive, koja će, osim teološkoga i lingvističkoga stajališta, uključiti psihološko i neurološko promatranje glosolalije. Naime, kada su vjera i religija u pitanju, redovito se pojavljuje nesuglasje između određenih vjerovanja i znanosti koja je sklona njihovomu preispitivanju, počevši od postanka svijeta, prvih ljudi, postojanja određenih vjerskih entiteta itd. Tako postoje i različiti stavovi i mišljenja o glosolaliji (poglavlje 2.2.) – da je zapravo riječ o brbljanju, mrmljanju ili frfljanju, da su u pitanju jezici koje pojedinac govori, ali ih nikad nije učio, i naposljetku, da je to proizvodnja govora u stanju transa ili ekstaze – a sukladno tomu i religijski odgovori.

2.1. Religijsko tumačenje glosolalije

Religijska se objašnjenja glosolalije temelje uglavnom na onome što o njoj piše u Bibliji, a tumače ju teolozi i oni koji su i sami glosolalisti. U ovakvome je pristupu najistaknutiji rad američkoga teologa Francisa A. Sullivana (1984), koji na temelju biblijskih citata iznosi zaključke o glosolaliji.

O kršćanskome tumačenju glosolalije može se najviše saznati iz Novoga zavjeta, po onome što o njoj govore Djela apostolska te sv. Pavao u svojoj Prvoj poslanici Korinćanima. U Novome se

zavjetu glosolalija spominje na nekoliko različitih načina, kao *govorenje drugim jezicima* (Dj 10, 46; 19, 6; 1 Kor 14, 5 - 6, 18, 23, 39), *govorenje drugim jezikom* (1 Kor 14, 2 - 4, 13 - 14, 19, 27), *ljudski ili anđeoski jezici* (1 Kor 13, 1), *različiti jezici* (1 Kor 12, 4-12), *tuđi jezici* itd. No, te bi *jezike* trebalo smjestiti u kontekst unutar kojega se spominju. Glosolalija, ili govorenje u jezicima, prema Bibliji je dar, točnije jedan od darova Duha Svetoga koji su apostoli primili na Pedesetnicu.⁷ O tomu se govori u Dj 1, 1-4, navod se nalazi u (2).

(2) Kad je napokon došao dan Pedesetnice, svi su bili zajedno na istome mjestu. I eto iznenada šuma s neba, kao kad se digne silan vjetar. Ispuni svu kuću u kojoj su bili. I pokažu im se kao neki ognjeni razdijeljeni jezici te siđe po jedan na svakoga od njih. Svi se napuniše Duha Svetoga i počеше govoriti drugim jezicima, kako im već Duh davaše zboriti.

Osim spomenutoga dara govorenja drugim jezicima, sv. Pavao u svojoj Poslanici Korinćanima nabraja i ostale darove, kao u (3).

(3) Milosni su darovi različiti, ali je isti Duh. Različiti su i učinci, ali je isti Bog koji čini sve u svima. Svakomu se daje objava Duha na opću korist. Doista, jednomu se po Duhu daje mudrost, drugomu znanje – po istom Duhu; jednomu se daje vjera u istom Duhu, drugomu dar ozdravljanja u ovom jedinom Duhu; jednomu moć čudesna, drugomu dar proricanja; jednomu sposobnost razlikovanja duhova, **drugomu različiti jezici, a trećemu dar tumačenja jezika**. A sve to čini jedan te isti Duh koji to razdjeljuje svakomu kako hoće. (1Kor 12, 4-12; istaknula M.F.)

On, dakle, nabraja sve karizmatičke darove Duha Svetoga, točnije njih devet, koji se pak mogu podijeliti na: govorne darove, darove snage i darove otkrivenja. Glosolalija (ili kako sv. Pavao navodi – *različiti jezici*) i s njom povezan dar *tumačenja jezika* ubrajaju se u govorne darove. Sv. Pavao u Poslanici dalje objašnjava svaki od tih darova pa tako i dar govorenja u jezicima, odnosno glosolaliju.

⁷Pedeset dana nakon Kristova uskrsnuća. Odatle i dolazi izraz Blagdan Pedesetnice, Pentekoste itd.

2.1.1. Glosolalija kao neartikulirani govor

Sv. Pavao govori konkretno o korintskoj glosolaliji (1 Kor 14), a za nju Francis Sullivan (1984: 101) iznosi da je bila „artikulirani govor koji je barem izgledao kao govor stvarnog jezika“. Tomu dodaje argument kao što je Pavlova upotreba riječi *glossa* koja kod Grka ima tri značenja: 1) jezik kao tjelesni organ; 2) govor; 3) nejasna, arhaična ili tuđa riječ ili izraz koji potrebuju tumačenje. Prvo i treće značenje Sullivan (1984: 101) isključuje jer Pavao riječ *glossa* koristi i u jednini i množini: prvomu značenju ne odgovara množinski kontekst jer pojedinac govori *različitim jezicima*, a trećemu ne odgovara upotreba u jednini jer Pavao spominje govorenje „bezbroy riječi u tuđem jeziku“ (1 Kor 14, 19). Iako je stoljećima udaljen od suvremenoga jezikoslovlja, pretpostavlja se da je Pavao ipak znao razlučiti mrmljanje, stenjanje i slične neartikulirane glasove od pojma *riječ* koji provlači Poslanicom.

2.1.2. Glosolalija kao strani jezici

Jesu li *jezici* kojima su apostoli govorili zaista tuđi jezici koje nikad nisu učili, drugo je pitanje koje se postavlja. Biblija i na to nudi odgovor u 1 Kor 14, a Sullivan (1984: 102) na temelju toga odlomka izdvaja da je „korintska glosolalija bila nerazumljiva ne samo slušačima, nego i onima koji su govorili u jezicima“.

S druge pak strane, u Djelima apostolskim (Dj 2, 6-11), prema navodu u (4), dolazi do nesuglasja u odnosu na Poslanicu Korinćanima u odnosu na razumljivosti glosolalije.

(4) Pa kad nasto ona huka, strča se mnoštvo i smètê jer ih je svatko čuo govoriti svojim jezikom. Svi su bili izvan sebe i divili se govoreći: »Gle! Nisu li svi ovi što govore Galilejci? Pa kako to da ih svatko od nas čuje na svojem materinskom jeziku? Parti, Međani, Elamljani, žitelji Mezopotamije, Judeje i Kapadocije, Ponta i Azije, Frigije i Pamfilije, Egipta i krajeva libijskih oko Cirene, pridošlice Rimljani, Židovi i sljedbenici, Krećani i Arapi – svi ih mi čujemo gdje našim jezicima razglašuju veličanstvena djela Božja.«

Tumačenja su ovoga odlomka različita kada je u pitanju glosolalija. Isprva se čini očitim da je ona bila razumljiva svima prisutnima te da je zaista čudesno jezično izražavanje, međutim, neki

tumači smatraju da bi u ovome slučaju to mogao biti čudesni dar tumačenja, odnosno razumijevanja (Banks, Moon 1966: 281).

Dar tumačenja – Uz govorenje u različitim ili tuđim jezicima vrlo je bitan i dar tumačenja ili prorokovanja koji supostoji s glosolalijom da bi slušatelji, ali i molitelji sami, razumjeli ono što govore, tj. mole. Za njega su učenici trebali moliti kako bi, osim sebe, mogli izgrađivati i zajednicu, a to se jasno vidi u navodu (5) u 1 Kor 14, 2-4.

(5) Jer, koji govori tuđim jezikom, ne govori ljudima, nego Bogu: nitko ga, naime, ne razumije; duhom govori tajanstvene stvari. Naprotiv, onaj koji prorokuje, govori ljudima: uzdiže ih, opominje i tješi. Onaj koji govori tuđim jezikom izgrađuje sam sebe, dok onaj koji prorokuje izgrađuje Crkvu.

Robert Banks i Geoffrey Moon (1966: 291) ističu glosolaliju kao susret s Bogom, kao divljenje i obraćanje Njemu. Sama nerazumljivost generalno ne bi trebala biti sporna s obzirom na to da je ona intimno i individualno obraćanje Bogu, kako navodi i biblijski redak.

No, ako je molitva javna, pojavljuje se potreba za tumačenjem. Tumačenje koje slijedi glosolaliju Banks i Moon (1966: 285) smatraju proroštvom, koje spominje i sv. Pavao u prethodnome biblijskome citatu. Proroštvo bi se stoga moglo tumačiti kao spoj dara govorenja u jezicima, tj. glosolalije s darom tumačenja. A tumačena bi se glosolalija mogla svrstati među više darove Duha Svetoga (usp. 1 Kor 12, 31: *Čeznite za višim darima! A evo vam puta najizvrsnijega!*)

Ako se pak uzme u obzir nerazumljivost glosolalije, nekoliko redaka niže u Poslanici (1 Kor 14, 7-12) slijede rečenice, navedene u (6), koje potkrjepljuju pretpostavku o potrebi za tumačenjem jezika.

(6) Ako neživa glazbala, svirala ili citra, ne daju razgovijetna glasa, kako će se razabrati što se to izvodi na svirali ili citri? Ili ako trublja daje nejasan glas, tko će se spremati na boj? Tako i vi, ako jezikom ne budete jasno zborili, kako će se razabrati što se govori? Govorit ćete u vjetar. Toliko, recimo, ima na svijetu vrsta glasova i – nijedan bez značenja. Ako dakle ne znam značenja glasa, bit ću sugovorniku tuđinac, a sugovornik tuđinac meni.

Tumačenje se često izjednačava s prijevodom, ali praksa pokazuje drugačije. Tumačenje kao jedan od darova Duha Svetoga Francis Sullivan (1984: 105) predstavlja kao u navodu u (7).

(7) Ako se neka osoba izražava na način koji zvuči kao jedan tuđi jezik i druga osoba to slijedi s molitvom ili porukom u običnom grčkom jeziku, sasvim je naravno da kažemo da druga osoba „tumači“ što je prva rekla. To pak znači ili da je tumač stvarno razumio jezik kojim je to govoreno ili je on imao proročki uvid u smisao molitve ili poruke a da nije stvarno razumio jezik kao takva. Osim toga, Pavao u Poslanici uopće ne predviđa ikakvu mogućnost da bi mogao biti netko prisutan koji bi naravno razumio jezik kojim se govori, a ta mogućnost ne izgleda neostvariva u jednom trgovačkom središtu kao Korintu.

Uzme li se u obzir posljednja rečenica citata navedenoga u (7), vidi se da u Bibliji zapravo i nema aluzija koje bi upućivale na čudesnu moć govorenja jezika koji netko nije učio, nego samo to da tko govori tuđim jezikom, ne govori ljudima, nego Bogu. Nitko ga ne razumije jer Duhom govori stvari tajanstvene (1 Kor 14, 2-3).

2.1.3. Glosolalija kao molitva u stanju ekstaze

Posljednja je pretpostavka da je glosolalija molitva u stanju ekstaze, i to je jedna od najčešćih zabluda o jezicima, pri čemu se smatra da je volja govornika u potpunosti u vlasti Duha Svetoga, pa tako onaj koji govori u jezicima nema nikakvu kontrolu nad tim činom (Banks, Moon 1966: 289).

Sullivan (1984: 106) iznosi kako je ekstaza stanje u kojem je onaj koji ju proživljava više ili manje nesvjestan vanjskoga svijeta, kako gubi donekle svoju samosvijest i moć razumskoga mišljenja i samokontrole, što je možda prepoznato u nekim dijelovima Poslanice kada Pavao govori o glosolaliji. Naime, sv. Pavao sam u 1 Kor 14, 14 kaže, navod je u (8), da je pri govorenju u jezicima razum neaktivan.

(8) Ako se u molitvi služim tuđim jezikom, moj duh moli, ali um nema od toga koristi.

To nije dovoljno za krajnji zaključak da je to molitva u ekstatičnome stanju. Ovaj citat vodi samo do dijela gdje riječi, odnosno glosolalijski izrazi, nisu proizvod uma, nego Duha Svetoga koji progovara kroz molitelja, a riječi same izlaze.

Međutim, kontrola dara izravno je spomenuta u nekoliko navrata u Poslanici, gdje se pokazuje da je onaj tko govori u jezicima u potpunosti svjestan sebe i da može upravljati tim govorom (Banks, Moon 1966: 290). Kao argument protiv ekstatične verzije glosolalije Pavlove su jasne upute u (9) o upotrebi glosolalije koje on daje apostolima u 1 Kor 14, 27-28:

(9) Ako se govori tuđim jezikom, neka govore dvojica ili najviše – trojica – i to po redu, a jedan neka tumači! Ako li nema tumača, neka (obdareni tuđim jezikom) šuti u crkvi; neka govori sam sebi i Bogu!

Sullivan (1984: 106) također zaključuje da taj citat pokazuje kako oni koji govore u jezicima mogu i trebaju kontrolirati upotrebu svoga dara. Nerazumljivost glosolalije dovodi u pitanje svjesnost stanja govornika, ali Banks i Moon (1966: 290) naglašavaju kako se nerazumljivost, odnosno razumljivost treba razdvojiti od volje: nedostatak razumijevanja i nedostatak volje dvije su u potpunosti različite pojave.

2.1.4. Glosolalija u Poslanici Korinćanima i u Djelima apostolskim

Preostaje utvrditi razlike između tumačenja glosolalije u Djelima apostolskim i Poslanici Korinćanima. Već je istaknuto nesuglasje oko razumljivosti odnosno nerazumljivosti glosolalije. U Korinćanima govor ne razumije nitko, dok ga u Djelima razumiju svi na svojem materinskom jeziku, što ne znači da se kazuje da je glosolalija pravi ljudski razumljivi jezik, nego da je tada bio prisutan među mnoštvom dar tumačenja (1 Kor 12, 10, 28).

Ipak, u svim se ostalim pitanjima biblijski retci slažu. U oba se slučaja glosolalija odvija pod svjesnom kontrolom govornika (Dj 2: 4; 1Kor 14: 27) i u oba je slučaja riječ o molitvi usmjerenoj Bogu, a ne ljudima (Dj 2: 4, 11; 1 Kor 14: 2), stoga nerazumljivost ne čudi (Banks, Moon 1966: 282).

Sullivan zaključuje o glosolaliji na temelju Pavlove Poslanice: ona nije bila izgovaranje neartikuliranih glasova sličnih mrmljanju i uzdisanju, nego govor sličan stvarnomu jeziku koji nije nitko razumio, pa ni molitelj sam. Nadalje, glosolalija nije bila govor stvarnih tuđih jezika i nije bila plod ekstaze (ako se ekstaza shvaća kao stanje pomaknute svijesti).

Spomenuto je već da se glosolalija smatra obraćanjem Bogu, no nije rečeno što ona predstavlja kršćaninu koji ju proizvodi. Vrijednost dara leži u slobodi koja je dana čovjekovu duhu da se zahvali Bogu bivajući oslobođen od racionaliziranja uma, a to se vidi i Pavlovim riječima u kojima iskreno priznaje da je um molitelja neplodan. Kršćani se ne mogu ili ne znaju prikladno izraziti kako bi izrazili svoju ljubav i hvalu Bogu, pa se to čini glosolalijom. O tome govori i Poslanica Rimljanima (Rim 8: 26-27; istaknula M. F.) kako stoji u navodu (10).

(10) Tako i Duh potpomaže našu nemoć. **Doista ne znamo što da molimo kako valja, ali se sâm Duh za nas zauzima neizrecivim uzdasima.** A Onaj koji proniče srca zna koja je želja Duha – da se on po Božju zauzima za svete.

Stručnjak za grčki jezik P. C. Nelson (prema Hagin 2010: 18) stih istaknut u (10) donosi u doslovnomu prijevodu na grčki kao: „Duh Sveti posreduje za nas uzdisajima koji se ne mogu izreći artikuliranim govorom.“ Iz ovoga bliskoga susreta s Bogom glosolalisti dobivaju blagoslov koji ih, iako im nije razumljiv, duhovno ispunjava (Banks, Moon 1966: 291).

Iako je prethodno cijelo vrijeme bila riječ o korintskoj glosolaliji, odnosno o glosolaliji koji su proizvodili u Pavlovo vrijeme u Korintu, sve je ovo primjenjivo i na modernu glosolaliju kakva je prisutna danas u karizmatiskim i pentekostalnim zajednicama.

2.2. Ostala znanstvena tumačenja glosolalije

Tijekom 20. stoljeća osobito se budi interes za istraživanja glosolalije. U prvim ih redovima provode psiholozi i lingvisti, a s obzirom na tvrdnje glosolalista o neaktivnosti uma tijekom njezine izvedbe, glosolalija se pokazala zanimljivim istraživačkim područjem i za neuroznanost.

Antropološku i psiholingvističku perspektivu dala je Felicitas D. Goodman u obliku članaka, izlaganja na skupovima te knjige u časopisima poput *Journal for the Scientific Study of Religion*, *Confinia Psychiatrica*, *Psychotherapy and Psychosomatics* (Goodman 1971), *Psychiatra Clinica*, no o tim se radovima, nažalost, u ovomu radu saznalo samo iz sekundarne literature, primjerice Walt Wolfram (1974) donosi prikaz njezine knjige tiskane 1972. u kojoj daje prikaz govorenja u jezicima u različitim kulturama.

Psihološku perspektivu u svojem radu predstavila je Virginia Hine (1969), a tako i James T. Richardson (1973), koji se poziva na radove prijašnjih istraživača ove jezične i psihološke pojave. Najistaknutije neurološko istraživanje proveo je američki neurolog Andrew Newbreg sa suradnicima (2006).

Lingvističku perspektivu, koja je ujedno i najbitnija za ovaj rad, iznio je u svojim radovima William J. Samarin (1968; 1972.a, 1972.b). Detaljniji jezični opis glosolalijskih izraza, tzv. *glosa*, predstavio je Michael Motley (1982).

2.2.1. Psihološki pristup glosolaliji

Jedna je od najistaknutijih pretpostavki o glosolaliji ideja da je ona govor proizveden u stanju ekstaze. Za tu se teoriju posebno zalagala američka lingvistica i antropologinja Felicitas D. Goodman (1972) u svojoj knjizi *Speaking in tongues: a cross-cultural study of glossolalia*. Prikaz te knjige donosi američki sociolingvist Walt Wolfram (1974) ističući da F. D. Goodman glosolaliju promatra poglavito kao pseudojezik. Autor dalje navodi kako je ona izravan odraz pobuđenoga disociranoga stanja,⁸ pri čemu atribut *pobuđen* objašnjava kao *očitu tjelesnu nervozu* svojstvenu ponašanju osoba tijekom govorenja u jezicima. Tomu dodaje i točne simptome poput čvrsto zatvorenih očiju i ubrzanoga disanja, isprekidanih trzaja na licu, nemogućnosti gutanja, ukočenosti udova, drhtanja, grčeva itd. Pojmom *disociranosti* pak koristi se kako bi prikazala odvojenost subjekta od stvarnosti, drugim riječima, promatra glosolaliju kao

⁸Disocirano stanje određuje se kao stanje u kojemu se osoba – svjesno ili nesvjesno – odvaja od dijela doživljaja, najčešće od osjećaja. Pritom sama sebe gleda iz položaja promatrača.

pomaknuto stanje svijesti, kao proizvod stanja transa i to uočava u svim proučavanim kulturama (1974: 123).

Zapažena su neka odsječna i nadodsječna obilježja, pa su tako uočeni tipični obrasci pojavljivanja određenih fonema i fonemskih skupina koje redovito započinju zatvornikom, otvoreni slogovi, odsječci približno jednakog trajanja, naglasci na prvom slogu i uzlazno-silazna intonacija. Autorica na temelju navedenih obilježja zaključuje da ti glosolalijski uzorci trebaju biti promatrani kao „automatizam govora koji je proizveden na temelju pobuđene disocijacije, direktno reflektirajući, svojim segmentalnim i suprasegmentalnim obilježjima, neurofiziološke procese prisutne u ovom mentalnom stanju“ (Goodman 1972: 124, *prema* Wolfram 1974: 124). Međutim, Wolfram (1974: 126) tvrdi da glosolalisti koje je on susreo nisu imali reakcije koje F. Goodman navodi te zaključuje da je glosolalija možda nešto čime se neuropsihologija treba baviti jer je neuropsihološki proces, ali da je taj proces normalno stanje svijesti, a ne pomaknuto, kako to iznosi Goodman.

Američka psihologinja Virginia Hine, potaknuta pretpostavkom da je glosolalija govor povezan sa stanjem transa, provela je istraživanje u kojemu se pokazalo da glosolalija nema nikakve veze bilo s kakvim psihopatološkim pojavama, kao što bi mogle biti shizofrenija ili histerija, niti ima veze sa stanjem transa ili osjećajne nestabilnosti (Hine 1969: 213). Takav je stav nakon intervjuiranja nekoliko glosolalista, za koje je utvrdio da su klinički u potpunosti zdravi i samosvjesni pojedinci, zauzeo i Pattison (1968: 76, *prema* Richards 1973: 4). Ipak, ne slažu se svi istraživači s tom tvrdnjom te smatraju da je ipak riječ o psihopatološkoj ili sociopatskoj pojavi poput histerije, a simptomi se mogu povezati s onima u shizofrenije (katafazija) ili manično-depresivne psihoze (Koić *i dr.* 2005: 374).⁹

⁹Katafazija je formalni poremećaj mišljenja i govora koji se označava kao nesustavna shizofrenija, u njemu se halucinacije i sumanute ideje pojavljuju incidentno, a dominira paralogično mišljenje, inkoherencija do „salate od riječi“, paragramatizmi, agramatizmi i neologizmi, praćeno uglavnom euforičnim afektom (Koić *i drl.* 2005: 374).

Istraživanja su pokazala da su nerijetko glosolalisti osobe koje su se svojedobno teško nosile sa životnim okolnostima, proživjele neko traumatsko iskustvo ili su bile osjećajno nestabilne, a izlaz su odlučile potražiti unutar zajednice koja govori u jezicima, što je pokazalo da ona zapravo ima terapijski učinak (Vivier 1960: 432-433, prema Richards 1973: 205; Koić i dr. 2005: 337).

2.2.2. Neurološki pristup glosolaliji

Glosolalisti ističu ono što piše i u Bibliji – da tijekom molitve njihov duh moli i da njihov um nema koristi od toga (1 Kor 14, 14), odnosno da njihov razum ne sudjeluje u izgovaranju glosi. Ta su se izjava i biblijski redak nametnuli kao prostor neurološkoga istraživanja glosolalijske.

Iako se s proizvodnjom govora poglavito povezuju artikulatorni organi poput jezika ili glasnica, najvažniji je govorni organ mozak. Mozak se sastoji od: 1. velikoga mozga, 2. maloga mozga i 3. moždanoga debla (Škarić 1991: 90). U velikome se mozgu nalaze centri specijalizirani za govor, a njihovim oštećenjem dolazi i do oštećenja govora. Za glosolaliju su osobito bitni čeon ili frontalni režanj te gornji lijevi tjemeni režanj, a njihovu je aktivnost prilikom glosolalijskih epizoda istražio neuroznanstvenik Andrew B. Newberg.¹⁰ Sa svojim je suradnicima mjerio aktivnost mozga četvero glosolalista prilikom pjevanja običnoga gospela te prilikom epizode govora u jezicima. Važno je istaknuti da subjekti koji su sudjelovali u istraživanju nisu imali nikakve trenutačne neurološke ili medicinske probleme niti su konzumirali lijekove koji bi utjecali na njihovu moždanu aktivnost. Rezultati su bili pomalo zapanjujući – tijekom epizoda ni kod jednoga se glosolalista nije pokazala aktivnost centara za proizvodnju jezika. Upravo se zbog toga činilo da karizmatici iskreno izjavljuju da ono što prilikom zanosa izgovaraju zaista ne dolazi od njih, već njima potpuno upravlja Duh Sveti i prenosi *svoje riječi*. Praćenje aktivnosti lijevoga gornjega tjemena režnja kod njih ne pokazuje smanjenje svijesti o sebi ili slabije primanje izvanjskih podražaja (Newberg i dr. 2006: 4).

¹⁰Područje govora koje upravlja hotimičnim pokretima mišića nalazi se u moždanoj kori u čeonom ili frontalnom režnju i ono se smatra motoričkim područjem. Do čeonoga područja nalazi se tjemeni ili parijetalni režanj u kojem je smješteno tjelesno osjetno ili senzoričko područje (Škarić 1991: 91-92).

Novija neurološka promatranja pokazala su zanimljivosti o ovom ili sličnomu religioznomu iskustvu. Neki su istraživači otišli toliko daleko da pretpostavljaju postojanje tzv. *God Spot*, ali njima se suprotstavlja Harry Rockower (2011: 262) navodeći da to ne može biti točno jer tijekom glosolalije i njoj sličnih religioznih iskustava sudjeluju različiti dijelovi mozga. Rockower (2011: 263) ističe da je glosolalija nerazumljiva zbog pretjerane nehotične aktivnosti temporalnoga režnja koji tada remeti normalan govor.

2.2.3. Lingvistički pristup glosolaliji

Posebno su zanimljivi zaključci o glosolaliji američkoga lingvистa i antropologa Williama Samarina koji je istražio uzorak od nekoliko tisuća zvukovnih zapisa. Proučavajući i uspoređujući učestalost ponavljanja fonema u molitvama ljudi različitoga govornoga područja, zaključio je da je glosolalija „beznačajno, no fonološki strukturirano ljudsko izražavanje za koje govornik vjeruje da je stvarni jezik, no ono nema nikakvu sustavnu sličnost s jezikom, bilo izumrlim bilo živim“ (Samarin 1972: 122). Kao i ostali jezikoslovci koji su se pozabavili ovim pitanjem, on isključuje mogućnost govora o stvarnome jeziku zbog temelja u općim proučavanjima jezika, dodajući da je jezik tako sustavan „da čovjek nije dovoljno pametan kako bi ga mogao prikriti u tolikoj mjeri da ga drugo ljudsko biće ne može dešifrirati“. Samarin (1968.a: 51) jezičnost glosolalije temeljito obrazlaže ističući tri bitne odrednice: a) postojanje fonološke strukture koja nalikuje onoj u stvarnim jezicima, a razlikuje se od blebetanja; b) besmislenost; c) govornikov stav da je ovo pravi jezik.

2.2.3.1. Glosolalija kao jezična pojava

U glosolalijskome diskurzu postoji raznolik jezični materijal. Može sadržavati odsječke jezika nepoznate na svjesnoj razini, no prizvane kriptomenzijski.¹¹ Jedna je od čestih pretpostavki o glosolaliji zamisao da je to neki prirodni jezik lingvistima dosad nepoznat. No, iako pokazuju

¹¹Kriptomnezija (kripto+ -mnezija) kvalitativni je poremećaj pamćenja, skriveno sjećanje, umni sadržaj potisnut u nesvjesno, a otkriva se u snovima, hipnozi, psihoanalizi i pogreškama. Kriptomnezija često dovodi do plagijata jer je osoba uvjerena da su njezine ideje izvorne.

neka obilježja ljudskoga jezika, Samarin (1968: 56) smatra da glosolalijski izrazi, tzv. *glose*, nisu prirodni ljudski jezik. Međutim, one predstavljaju govornu djelatnost koja je neprekidna kao i neke druge jezične pojave. Primjerice, mogu se povući paralele s određenim oblicima afazije, govorenja u snu, dječjim govorom ili govorom tijekom epizoda mentalnih bolesnika (Samarin 1968: 57).

Samarin je odbacio mogućnost da su glose pravi jezik, ali tako što se pozvao na spomenutih šesnaest Hockettovih odredbenih obilježja ljudskoga jezika koja ljudski jezik čine ljudskim (v. poglavlje 1.2.2.), a pronađena su u svakome jeziku o kojemu postoje pouzdani podatci (Samarin 1968: 66). Po ovoj standardizaciji procjenjuje da glose nisu ljudski jezik, najviše stoga što zapravo nisu komunikacijski sustav. Nemaju semantičku pozadinu, proizvoljnost, zamjenjivost, refleksivnost niti mogućnost izmišljanja. Vjerojatno se ovomu popisu mogu dodati još brojne značajke, ali i ove su Samarinu (1968: 67) bile dovoljne kao dokaz da glosolalija nije jezična pojava.

Samarin smatra da se glosa ne može smatrati blebetanjem, iako je besmislena. Sama riječ 'blebetanje' (eng. *gibberish*) ima onomatopejsku pozadinu, što nije podudarno s glosolaliskim iskazima. Osnovna je razlika između glosolalije i blebetanja to što se u glosama nailazi na mnoštvo fonološkoga materijala kao što su riječi, slogovi, intonacija, fonetske riječi, naglasak itd. (Samarin 1968: 60).

Značenje glosi – Samarin također smatra da su glose uvijek besmislene, odnosno da ne postoji veza između jedinica govora i iskustva. Glosolalisti ovo neće poreći, što će se vidjeti poslije, no ipak tvrde da glose imaju značenje te da se njihove riječi mogu tumačiti (pritom se u obzir mora uzeti grčki glagol *diermeneuein*, koji je u Septuaginti i u Novome zavjetu najčešće značio 'prevesti' (Sullivan 1989: 104)). Tumačenje zaista stoji kao prijevodi glosi, ali često su dulje ili kraće od samih glosi. One nikad nisu prijevod u doslovnome smislu riječi. Glosolalisti tumačenje smatraju također karizmom Duha Svetoga, kao i glosolaliju (Samarin 1968: 59).

Ne može se poreći mogućnost postojanja nekakva jezičnoga značenja. Ako se određeni odsječci ponavljaju u govornikovo izvedbi, to se možda može povezati s određenim pojmovima, čak i zadobiti određeno značenje. Samarin iznosi slučaj pastora Paula koji je tvrdio da se u njegovim glosama često pojavljuje riječ *ea* koja bi označavala Isusa. Različiti govornici mogu reći da određene glose za njih predstavljaju određena značenja (Samarin 1968: 59). Detaljnije proučavajući glose, mnogo bi riječi tako moglo zadobiti značenje.

Gramatička obilježja glosi – Glose su drugačije od prirodnoga jezika jer su jednostavne i ponovljive, a ponovljivost se očituje na svim razinama, od ponavljanja makrosegmenata do određenih slogova (Samarin 1968: 62). Ponovljivost je jedan od razloga što glose imaju vrlo jednostavnu slogovnu strukturu. Iako pravi jezici uglavnom imaju složeniju slogovnu strukturu, Samarin za usporedbu uzima svahili koji, kao u navodu (11), pokazuje suprotno. Slogovi su svi otvoreni i svaki od njih započinje konsonantom. Digrafi predstavljaju jedan glas. Svahili, međutim, ima i složenije fonološke strukture, kao *mb* ili slične suglasničke skupine.

(11)	svahili	<i>Watoto</i>	<i>wataka</i>	<i>kucheza</i>	<i>barabarani.</i>
	engleski	<i>The children</i>	<i>want to</i>	<i>play</i>	<i>in the road.</i>
	hrvatski	Djeca	se žele	igrati	na cesti.

Glosolaliji je svojstvena težnja da slogovi u glosama budu K+V. Najčešći su zatvornici u glosama *i* i *a*. Ne samo da se pojavljuju u svim glasovnim sastavima glosa, nego su i najprisutniji u svakoj pojedinoj glosi (Samarin 1968: 62).

Kada se usporede s materinskim jezikom, glose pokazuju dvostruku narav. Izvedene su jer su sastav glasova i naglasni obrazac preuzeti iz govornikova jezika, dok su inovativne po načinu na koji su glasovi posuđeni jer su posuđene jedinice, ne cijeli uzorci. Inovativnost se može zamijetiti i u pojednostavljivanju slogovne strukture. Uočeni su i glasovi iz drugih jezika, što se može možda povezati za kriptomnezijom gdje govornik pri glosolaliji izvodi glasove koje je već negdje čuo, ali potisnuo (Samarin 1968: 63-65).

Slijedeći Samarinove pretpostavke, Sullivan (1984: 109) navodi „kada bi glasovi koje izgovara netko u jezicima bile stvarne riječi, i kada bi ono što zvuči kao rečenice bilo stvarno poredak takvih riječi u smislenim redosljedima, tada bi odatle rezultirajući jezik neminovno imao stalne zakonitosti i strukturu da bi iskusni lingvist to mogao prepoznati kao 'šifru' i eventualno je dešifrirati“. Svaki pravi jezik, da bi bio jezikom uopće, mora biti sustav znakova s unutarnjom organizacijom, sustav znakova koji imaju svojega označitelja i označenika.

I Sullivan tvrdi da nikakve glosolalske riječi, ma koliko nalikovale stvarnomu jeziku, nisu uzorak ljudskoga govora jer nisu iznutra organizirane niti se sustavno odnose prema svijetu koji zapažamo. Međutim, on također naglašava da se ne može utvrditi da glosolalijsko izražavanje nije izričaj misli ili osjećaja, unatoč tomu što *jezici* nisu stvarni jezici. Naime, ako se jezik promatra u njegovoj komunikacijskoj ulozi, kao bilo koje sredstvo, zvučno ili drugačije, očitovanja osjećaja ili misli, onda se i o glosolaliji može govoriti kao o jeziku hvale i molitve, gdje značenje nije izraženo semantičkom sastavnicom nekoga od stvarnih jezika, nego preko cjelovitoga religijskoga događaja (Sullivan 1984: 110).

Fonološka analiza – Unatoč pretpostavljenomu nepostojanju semantičke sastavnice, glosolaliju je iscrpnije fonološki analizirao i lingvist Michael Motley (1982) koji, između ostaloga, daje odgovore na većinu pitanja postavljenih tijekom ovoga rada. On je analizirao fonološku strukturu i pravila tih glosolalijskih izraza, pronašao granicu riječima te ustaljen obrazac naglašavanja. Naglašava kako je pristupio ovoj analizi nepristrano, neovisno o bilo kakvu religijskomu tumačenju. Navodi da neglosolalisti nisu u stanju proizvesti strukture koje proizvode glosolalisti tijekom glosolalije pa im svaki pokušaj proizvodnje takvoga govora završava mrmljanjem ili frfljanjem. Motley je dokazao postojanje glasova tijekom glosolalije koji nisu prisutni u govornikovu materinskom jeziku, ali su po određenim fonološkim obilježjima slični prirodnomu jeziku, što se pak kosi s dotadašnjim tvrdnjama.

Snimio je muškarca dobi od 61 godine, pripadnika pentekostalne zajednice koji je glosolalist dvadeset godina, a njegov je materinski jezik američki engleski. Nije lingvistički obrazovan, ne govori ni jedan drugi strani jezik, nije pohađao nikakve tečajeve niti je išao bilo na kakve

prekooceanske izlete. Njegov je govor bio podložan njegovoj volji, bez nekih ekstatičnih stanja ili transa. Ispitanik je mogao govoriti dvjema različitim vrstama glosolalije, jednom sličnoj španjolskomu, a drugom sličnoj ruskomu jeziku. Svaka snimka traje otprilike petnaest minuta i snimana je u razmacima od 7 do 14 dana. U cijelosti je snimljeno oko 2 sata „španjolske“ glosolalije, od kojih su analizirana četiri slučajno odabrana trominutna uzorka i oko 1 sat „ruske“, od koji su slučajno odabrana dva trominutna uzorka. Tih šest uzoraka procjenjivali su i transkribirali fonetski stručnjaci.

U uzorku je bilo 4 677 pojavnica 35 fonova u „španjolskoj“ inačici glosolalije, a 2 748 pojavnica 35 fonova u „ruskoj“ verziji. Zamijećena je neravnomjerna raspodjela i nedosljedna relativna čestota fonova, po čemu se glosolalija razlikuje od prirodnih jezika, ali zamijećen je i prilično širok inventar fonova, što se pak razlikuje od prijašnjih podataka o glosolaliji i pokazuje sličnost s jezikom. Usporedbom fonskih inventara engleskoga, španjolskoga i ruskoga zamijećene su razlike, ali su zamijećene i velike razlike u inačicama glosolalije, što pobija dosadašnju tvrdnju da je jezik glosolalije sličan materinskomu. Tomu se pridružuju i različite fonske raspodjele s obzirom na mjesto i način tvorbe u odnosu na engleski., što ukazuje na različitost materinskoga jezika i glosolalije.

Pojavljaju se sustavnosti vezane uz spojeve fonova i njihove raspodjele, kao i u prirodnim jezicima. Svaki jezik posjeduje svoja određena fonotaktička ograničenja koja dopuštaju neke, a ne dopuštaju druge spojeve fonema, a fonotaktička ograničenja dviju inačica glosolalije razlikuju se od onih u engleskom jeziku, štoviše, krše ih. Motley uočava i ustaljen obrazac naglašavanja u obje inačice glosolalije. Iako odsječci govora nisu akustički odijeljeni, ponavljanje određenih dijelova pridaju im narav riječi s obzirom na okolinu u kojoj se ponavljaju. Dvosložne riječi imaju naglasak na prvomu slogu ako riječ završava s otvornikom ili na zadnjemu slogu ako riječ završava zatvornikom, a slično je i s višesložnim riječima. Sve to pokazuje na sličnost s prirodnim jezicima i na nesličnost s engleskim (Motley 1982: 18–25).

"Morfemska" analiza – Kako je morfem najmanja jedinica koja ima izraz i značenje, a u naravi glosolalije istaknuta je upravo odsutnost semantičke sastavnice, pojam morfem ovdje se uzima s

rezervom. Zanemarujući tu pretpostavku, Motley ipak daje oglednu morfemsku analizu izdvajajući jednosložne i višesložne izraze koji su se češće ponavljali u različitim okolinama, predstavljajući ih kao morfeme. Primjerice, izdvaja morfem /ta/ kao jedan od češćih, a navodi i kontekste u kojima se pojavljuje, poput /porta/, /patala/ itd. Usporedivši morfemski jednu i drugu inačicu glosolalije, zaključuje da nema nikakve sličnosti između ta dva sastava, ali kako se dio morfema pojavljuje u prilično ograničenom broju okolina, a dio u slobodnoj raspodjeli, navodi da je to slično prirodnomu jeziku.

3. Fokus grupa

Fokus grupa kvalitativna je metoda prikupljanja podataka koja se oslanja na međudjelovanje sudionika odabranih osobina, okupljenih u manje skupine u kojima raspravljaju o zadanoj temi, u ovome se slučaju o glosolaliji. Sudionicima su na početku razgovora predstavljene različite mogućnosti govorne djelatnosti u koje bi se glosolalija mogla uklopiti, odnosno da bi je trebalo smjestiti negdje između glasanja, odnosno krika, i govora. U kontekstu fokus grupe glosolalija se spominje pretežno kao govorenje u jezicima ili dar jezika. Osim što se u obzir uzima nazivlje sudionika, kosim će slovima biti istaknute i neke njihove misli. Svako će navedeno iskustvo glosolalije naknadno biti povezano sa stavovima koje donose o njoj znanstveni i religijski teorijski tekstovi te će potvrditi ili opovrgnuti dosad rečeno o glosolaliji.

3.1. Raznolikost govorenja u jezicima

Sudionik A iznio je svoje iskustvo kojim potvrđuje različita iskustva govorenja u jezicima te da u dugotrajnijoj molitvi i sam primjećuje varijacije u jeziku, da se katkada zna javiti krik, katkada tepanje, a katkada zaista govor sličan pravomu jeziku. Sve je to pripisao svojem duhovnomu stanju jer se tijekom duge molitve i ono mijenja. Uz to dodaje da *glosolalija nije pravi jezik, nego izričaj pa se tako zaista zna pojaviti i tepanje kao proizvod pozitivnih osjećaj koje govorenje u jezicima izaziva*. Ipak, za tepanje iznosi da se ono pojavljuje uglavnom na samome

početku, dok se dar ne razradi.¹² Također uspoređuje dar jezika sa svim ostalim talentima i darovima koje čovjek dobiva od Boga, odnosno kaže da se svaki dar i talent treba njegovati i razvijati.

Ovako iskustvo potvrđuje Sullivanovo promatranje glosolalije kao izričaj misli ili osjećaja. Naime, ako se jezik promatra u njegovoj komunikacijskoj funkciji, kao bilo koje sredstvo, zvučno ili drugačije, očitovanja osjećaja ili misli, onda se može i o glosolaliji govoriti kao o jeziku hvale i molitve gdje značenje nije izraženo semantičkom sastavnicom nekoga od stvarnih jezika, nego preko cjelovitoga religijskoga događaja (poglavlje 2.2.3.).

Subjektivan dojam molitelja o govorenju u jezicima – Sudionik A navodi kako osobno ima vrlo grub oblik glosolalije, pojavljuju se glasovi koji u hrvatskomu fonološkomu sustavu i ne postoje. Sudionica D nadovezuje se s primjerom prijatelja koji također ima dar jezika koji toliko smiješno zvuči da je vrlo teško ostati ozbiljan slušajući njegovu molitvu. Sudionica B, koja moli za druge da bi dobili dar jezika, iznosi iskustvo kada je molila za svoju sestru koja se šokirala kada je progovorila u jezicima i čula koliko su čudne riječi koje izgovara. Ipak, sudionik A vraća se na to da on u svojoj dugotrajnoj molitvi od grubih glosa krene moliti i u nježnijemu tonu s nježnijim glasovima, a isto tako i jako brzo ili jako polako. I upravo zbog glosi koje toliko brzo izgovara smatra da je to potvrda da ljudski um tu ne sudjeluje, nego da je to sve *djelo Duha Svetoga koji u njemu vrije*.

Lingvist Motley (u 2.2.3.1.) također govori o raznolikosti glosolalije prikazujući slučaj glosolalista koji govori dvjema inačicama, jednom nalik ruskomu fonološkomu sustavu te drugom nalik španjolskomu fonološkomu sustavu, iako nikada nije učio nijedan od navedenih jezika, ali Samarin takvo iskustvo objašnjava kriptomnezijskim pamćenjem (2.2.3.).

¹²No sudionik A navodi i slučaj glosolalista koji prakticira glosolaliju 30-ak godina pa i dalje njegove glose zvuče kao tepanje. S druge strane, navodi i slučajeve gdje su osobe odmah krenule vrlo vješto govoriti u jezicima.

3.2. Začetak govorenja u jezicima

Na pitanje o samome trenutku dobivanja dara A odgovara da nikakav *klik* nije u pitanju. On i B izmolili su dar jezika za najmanje 500 ljudi pojedinačnom molitvom i svaki se put različito očitovao. To ponajviše ovisi o pojedincu i njegovoj spremnosti prihvatiti dar jezika i koliko zaista vjeruje u to. O tome govori i navod (2) koji se smatra početkom glosolalije u kršćanskome svijetu. Sudionici su također podijelili i iskustvo dobivanja dara jezika. Troje ih je htjelo i molilo za dar.

Za razliku od njih, sudionica C priželjkivala je, ali nije molila za njega, nego joj je jednostavno došao tijekom pjevanja. Dok je pjevala na jednome od slavljenja, počela je izgovarati slogove koji nisu bili stihovi pjesme. Sudionica C odrasla je u okruženju karizmatika pa je odmah znala o čemu je riječ. D je zajedno s B izmolila svoj dar govorenja u jezicima. Sudionik A nadovezuje se govoreći da *Bog ne će nikomu na silu dati dar, On nikomu na silu ne će ući u srce.*

Sudionik A također ističe da razum je najčešći razlog blokade. Čim pojedinac razmišlja o tome što će reći ili što se uopće događa, nastupa blokada. Sve što treba jest prihvatiti da je riječ o nadnaravnoj pojavi koja je i razumu i ljudima teško objašnjiva. Biblijskih je redaka koji govore u prilog tomu nekoliko, a najistaknutiji su navedeni u (8) i (10). S obzirom na to da je u središtu neaktivnost razuma, otvara se prostor za psihološko i neurološko proučavanje glosolalije, a postavljaju se pitanja o svijesti i samosvijesti govornika. Felicitas D. Goodman neaktivnost uma pripisala je ekstatičnomu stanju govornika, no provedena psihološka i neurološka ispitivanja dokazala su suprotno (2.2.1; 2.2.2).

Iz materinskoga jezika u glosolaliju – Uslijedilo je pitanje o samome početku molitve, odnosno pitalo ih se mole li prvo na materinskome jeziku pa se takva molitva pretoči u molitvu u jezicima ili glosolalija nastupi odmah. B govori da se ne mora moliti prvo na materinskom jeziku, ali i može. Navodi da je za nju potrebna tek minimalna koncentracija, dovoljna da se stupi u molitveno stanje i pozornost usmjeri Bogu, otprilike sekunda. A govori da njemu nije potrebno ni toliko, da odmah može krenuti moliti u jezicima, te u prilog svojim riječima i započinje

molitvu. No, dodaje da je korisno moliti i jednim i drugim oblikom molitve te da oni u zajednici to i provode. Sudionici tvrde da mogu završiti molitvu kada god to žele.

Walt Wolfram u svojem radu donosi prikaz rada Felicitas D. Goodman čija je temeljna postavka da je glosolalija govor u stanju ekstaze ili da je pak riječ o disociranomu stanju, što se suprotstavlja iskustvima samih govornika. Potvrde o upravljanju dara jezika pojavljuju se i u biblijskim recima, kao u navodu (9).

3.3. Jezik ili glasanje

Sudionici su iznijeli i svoje stavove o tome jesu li to što govore drugi jezici. Sudionik A vraća se na tvrdnju da je to prije svega izričaj koji nema značenje dok ga ne otkrije tumač. Ipak, iznosi da su njega učili da je to pravi, ali izumrli jezik. Njegovo je mišljenje da to zaista može biti mješavina nekih nepoznatih ili izumrlih jezika jer i sam čuje da mu se pojavljuju neke riječi poput *spirit* ili *aleluja* koje u pravim jezicima nose značenje. Vezano uz to iznosi da su njegove glose godinama zvučale slično nekima od romanskih jezika. Sudionica C svjedoči o svojem iskustvu dvosatne neprekidne molitve u jezicima nakon koje je bila uvjerenjena da je govorila nekim od afričkih jezika jer joj je molitva bila prepuna teško izgovorivih glasova.

Samarinov se cijeli rad temelji na proučavanju jezičnosti glosolalije. On glosolaliju promatra, kao što je spomenuto u 2.2.3., kao „beznačajno, no fonološki strukturirano ljudsko izražavanje za koje govornik vjeruje da je stvarni jezik, no ono nema nikakvu sistematsku sličnost s jezikom, bilo izumrlim bilo živim“. Međutim, navodi u istome radu slučaj pastora Paula koji je u svojim glosama nailazio na riječi koje bi se mogle povezati s riječima pravoga ili živućega jezika. U Bibliji se, kao u (4), navode konkretni narodi i jezici kojima su progovarali, no pitanje je je li riječ o govoru drugim jezicima ili razumijevanju tuđih jezika koje dosad nisu učili.

3.4. Značenje glosi

S obzirom na to da je A spomenuo glose koje mu se ponavljaju, postavljeno je pitanje predstavljaju li im takve glose nešto, imaju li one za njih nekakvo značenje. A govori da zaista čuje da mu se određene riječi ponavljaju tijekom molitve, ali da konkretno ne nose nikakvo

značenje. Značenje je pridano tek *tumačenjem*. B govori da se ona tim glosama ne opterećuje i ne razmišlja o njima, ali da je tijekom tumačenja znala izgovoriti ime koje u glosama nije prepoznala, govoreći da ju je to čudilo s obzirom na to da se imena u svakome jeziku izgovaraju isto. B uz dar jezika ima i *dar tumačenja*, no unatoč tomu ne može reći da tijekom molitve u jezicima može točno reći što bi određena glosa značila. Tumačenje uslijedi nakon molitve, a ona tijekom same molitve samo zna u kojemu smjeru njezina molitva ide. Dar tumačenja prepoznala je po tome što je spontana molitva koja je uslijedila nakon molitve u jezicima zvučala izrazito nevjerojatno i netipično u odnosu na njezinu redovnu molitvu.

I Samarina u svojem radu govori o tome da i sami glosolalisti smatraju kako njihove glose nemaju značenje koje bi mogli doslovce prevesti. Glose su za njih uvijek besmislene u jezičnome smislu, tj. ne postoji veza između jedinica govora i iskustva. No ipak tvrde da glose imaju značenje te da se njihove riječi mogu tumačiti. Tumačenja zaista stoje kao prijevodi glosi, ali često su dulja ili kraća od samih glosi (2. 2. 3). Tumačenje se u religijskim tekstovima, a i u izjavama ispitanika, navodi kao *dar tumačenja*. Dar se tumačenja navodi u Bibliji odmah uz dar različitih jezika (3). Tumačenje koje slijedi glosolaliju Banks i Moon (1966) smatraju proroštvom. Proroštvo bi se stoga moglo tumačiti kao spoj dara govorenja u jezicima, tj. glosolalije i dara tumačenja (2.1.). O značenju glosi, tj. daru tumačenja govori i Sullivan, kao što je navedeno u (7).

Javna i privatna molitva – Sudionica B dotakla se i grupne, odnosno javne molitve u jezicima koja ga uglavnom uvijek potrebuje. A iznosi kako je u javnoj molitvi najbitnije proroštvo, odnosno međudjelovanje dara jezika i dara tumačenja. Sudionica B nadovezuje se da je tumačenje bitno u grupnoj molitvi kako ljudi ne bi rekli, kao što sv. Pavao kaže u Poslanici, da mahnitaju (6). Osim toga, u Bibliji se govori i o biti javnoga govorenja u jezicima (5), koja se ostvaruje tek uz dar tumačenja. U javnoj je molitvi izričaj drugačiji, jer kako sudionik A tvrdi, *veća je koncentracija Duha Svetoga koji djeluje u masi*. Na njega se nadovezala D koja je potvrdila da je i sama primijetila da je privatna molitva drugačija u odnosu na javnu molitvu. Isto tako, rekla je da je primijetila da se njezin izričaj mijenja i s obzirom na vrstu molitve, odnosno da je drugačija njezina osobna molitva i onda kada zagovara za nekoga.

Emocionalno iskustvo glosolalije – Sudionica B kao zaključak razgovora govori da su ljudi koji se susretnu s molitvom u jezicima najčešće zaprepašteni i pomišljaju da bi mogla biti u pitanju i druga sila koja djeluje, odnosno da bi te riječi mogle biti đavolske. Međutim, činjenice da se ljudi uvijek osjećaju bolje nakon molitve u jezicima te da se uvijek pojavi val pozitivnih osjećaja opovrgava takve pomisli.

U psihološkome pristupu glosolaliji u nekoliko se radova spominje upravo pozitivan ishod nakon molitve u jezicima. Glosolalisti se, iako već zdravi i svjesni pojedinci, nakon molitve u jezicima uvijek osjećaju bolje, a istraživači smatraju da glosolalija može imati i terapijski učinak (2.2.1).

4. Istraživanje slučaja

Sudionica provedene fokus grupe, označena u ovom radu slovom D, snimila je svoju molitvu u dva konteksta, privatnu molitvu i javnu, odnosno zajedničku. Kao što je rečeno u uvodu, obje su odvojeno transkribirale sama moliteljica i istraživačica kako bi se usporedilo primanje govornika, odnosno molitelja, i slušatelja.

4.1. Privatna molitva

Privatna molitva trajala je minutu i dvije sekunde. U sudioničinoj verziji transkript izgleda kao u (12). Moliteljica je transkribirala svoj govor u jezicima razdvajajući po sluhu govor na glose, odnosno na glosolalijske izraze, kao što bi i u materinskome jeziku odvajala rečenice nekog teksta. Isto tako, unutar glosi intuitivno je bilježila i granicu među riječima. Glosi je u ovome slučaju dvanaest, neke su kraće, neke dulje, neke jednostavnije, a neke složenije, no sve su prikladne za fonološko opisivanje.

(12)

- a. [larie betre kesondrie derierderere]
- b. [lotrapasandre kešudire loria barede kesohandere didi]
- c. [loria patere kesohandere lidiau boloratakašatre kesondere di]

- d. [ohladiē bedere dekesatre klitian darebe trkušores]
- e. [sandere kiotara andere beliriororo]
- f. [ahašete ekepioto korata kasandere liriolores]
- g. [asandere kiata krakandara bate kiošara nanana]
- h. [seriatere loria barererere]
- i. [etrakašindrakeletropesiandares]
- j. [siahalaterete kainer lorie]
- k. [šandare bete reke soho loriandare bete kiorores]
- l. [andrekiašanteleredidiodores]

Tekst u (13) transkript je zvučnoga zapisa istraživačice. Ona prije transkribiranja nije imala uvid u sudioničin transkript, stoga ne postoji mogućnost da je on na nju utjecao.

(13)

- a. [larie betere keson diririe lerieriririri]
- b. [lotra pasandere kešodiri lori abarede keso handere didi]
- c. [loria patere keso handere lirio bolora takašatre kesondere di]
- d. [oh larie bederedeke satre klidi andare betrakošores]
- e. [sandere ki ota randere beliriororororo]
- f. [ahašete ekepioto korataka sandere lirio lores]
- g. [asandere kiatak ro kandara batere kiašoranananana]
- h. [seri atere loria barare rererere]
- i. [etra kašin darake letoro pesi andares]
- j. [sia ha late rete kiandere loririririri]
- k. [šan dare bedere kesoho loria andare peti kiorores]
- l. [andere keši aklate rembe di diodores]

4.1.1. Glasovi

Fonološka analiza provedena je sustavno, od najmanjih jedinica prema većima, pa je tako prvenstveno utvrđen opseg glasovnoga sustava sudioničinih glosi.

Glasovni sastav – Od hrvatskih se glasova pojavljuje samo njih 16, a nema ih 15. Od toga su 4 jednostavna otvornika (brojke u zagradama označavaju broj pojavljivanja pojedinoga glasa unutar analiziranoga uzorka molitve): *e* (83), *a* (61), *i* (34), *o* (31) *u* (3), ni jednom dvoglasnik, iako je pitanje jesu li *ei* i neki drugi sljedovi otvornika dvoglasnici. Samo su tri zvonačnika ili sonanta: nosnik ili *n* (21) i dva protočnika ili likvida: bočnik ili lateral *l* (17) i treptajnik ili vibrant *r* (61), ne pojavljuju se ostalih pet: *m*, *nj*, *lj*, *j*, *v*. Od zapornika ili okluziva pojavljuju se gotovo svi, izuzetak je *g*: *d* (31), *k* (23), *t* (22), *b* (10), *p* (4). Pojavljuju se i tri tjesnačnika ili frikativa: *s* (18), *š* (8), *h* (6), a nema druga tri: *z*, *ž*, *f*. Slivenika ili afrikata u transkriptu uopće nema. Iako je glasovni sastav ovih glosi znatno manji nego što je u hrvatskome, one pokazuje određene sličnosti s njime.

Poredak glasova po čestoti – U hrvatskome je jeziku prema Škariću (1991) najčešći fonem otvornik *a*, a odmah iza njega slijede otvornici *i*, *e*, *o*, koji se i u glosama pojavljuju češće od gotovo svih ostalih glasova. U glosama je otvornik *e* najčešći glas, on je za četvrtinu češći od *a*, koji po učestalosti pojavljivanja mjesto dijeli s glasom *r*. U hrvatskome je najčešći među zvončanicima nosnik *n*, dok je u glosama on na drugomu mjestu, a najčešći je zvonačnik *r* ujedno i najčešći zatvornik ili konsonant u glasovnomu sastavu proučavanih glosi.

Kao i u hrvatskome, najučestaliji je tjesnačnik u glosama *s*. Među zapornicima je u glosama najčešći zvučni desnik ili alvolar *d*, dok je u hrvatskome jeziku najčešći njegov bezvučni parnjak. Fonemi *k* i *p* slijede jedan drugoga po učestalosti na Škrićevoj ljestvici, dok je u glosama priličan razmak između ta dva glasa: *k* je drugi po učestalosti zapornika, dok je *p* posljednji i pojavljuje se samo četiri puta.

Raspodjela – Na temelju uzoraka mogu se uočiti zanimljivosti vezane uz raspodjelu glasova. Otvornik *i* većinom se supojavljuje s nekim drugim otvornikom kao *ia*, *ie*, *io*. To nije tako jedino kada se otvornik *i* nalazi na kraju riječi (*didi*).

Drugi je najčešći glas *k*, a on se uglavnom pojavljuje na početku riječi (*kiorata, kešudire, kesohandere...*). U privatnoj se molitvi na početku pojavljuje čak 14 od 23 pojavnice. Kao i fonem *k*, zvučni se zapornik *b* uglavnom pojavljuje u početnomu slogu riječi (*betre, bate...*), ali zabilježen je i u posljednjemu slogu (*darebe*). Suprotno tomu, glas *r* kao najprisutniji zvonačnik, rijetko se pojavljuje na početku riječi (samo jednom – *reke*), a gotovo uvijek u sredini ili na kraju (*betre, larie, korata...*). Glas *n* čest je u glosama, a gotovo je uvijek ispred zapornika *d* i njegova bezvučnoga parnjaka *t* (*krakandara, loriandere...*) pa je uglavnom u sredini riječi, a vrlo rijetko između dvaju otvornika, u sredini ili na kraju riječi (*nana, klitian...*). Najčešći je tjesnačnik glas *s*, a pojavljuje se podjednako u sredini i na početku riječi (*kesondrie, siahalatere, soho...*). Na kraju riječi pojavljuje se uvijek kada su ispred njega glasovi *o*, *r* i *e*, odnosno pojavljuje se u sklopu svojevrsnoga sufiksa *-ores* (*kianores, liriolores, kesolores...*).

4.1.2. Slogovi

Korak dalje u fonološkoj analizi predstavlja analiza slogova u glosama. U (14) je priložena potpuna raščlamba glosi na slogove prema načelu slogovanja (Jelaska 2004). Slogovi koji se pojavljuju prvi put istaknuti su masnim slovima, a ponavljanje običnima, a kurzivom je označen slog *re* koji je najučestaliji i koji se pojavljuje u svakoj glosi.

(14)

- a. **la ri e be tre ke son dri e de ri er de re re**
- b. **lo tra pa san dre ke šu di re lo ri a ba re de ke so han de re di di**
- c. lo ri a **pa te re ke so han de re li di u bo lo ra ta ka ša tre ke son de re di**
- d. **o hla di e be de re de ke sa tre kli ti an da re be tr ku šo res**
- e. san de *re* ki o ta ra an de *re* be li ri o ro ro
- f. a **ha še te e ke pi o to ko ra ta ka san de re li ri o lo res**
- g. a san de *re* ki a ta **kra kan da ra ba te ki o ša ra na na**
- h. se ri a te *re lo ri a ba re re re re*
- i. e tra ka **šin dra ke le tro pe si an da res**
- j. si a ha la te *re te ka in der lo ri e*
- k. **šan da re be te re ke so ho lo ri an da re be te ki o ro res**
- l. an dre ki a šan te le *re di di o do res*

Kao što se vidi iz prikazanoga, najučestaliji je slogovni obrazac KV, ukupno se pojavljuje 147 puta u 38 različitih oblika. Ipak, uočljivi su i drugi slogovni obrasci – slogovi sačinjeni samo od otvornika, V (23 puta, 4 oblika), KVK (18 puta, 8 oblika), KKV (15 puta, 10 oblika), VK (8 puta, 3 oblika) te KK koji je pojavljuje samo jednom. Tablični prikaz slogova raspoređenih po pojedinome slogovnom obrascu naveden je u tablici 1.

Tablica 1: Vrste slogova u privatnoj molitvi (transkripcija M)

V	KV	VK	KVK	KKV	KK
a 8	ba 3, be 6, bo, de 12,	-	der	dre 2, dra, dri	-
o 8	di 8, da 5, do	-	-	-	-
e 6	-	-	-	-	-
u 1	pa 2, pi, pe	-	-	-	-
	te 9, ta 4, to, ti	-	-	tro, tre 3 tra 2	tr
	ke 9, ka 3, ki 4, ko, ku	-	kan	kra, kli_	-
	sa, so 2, si 2, se	son 2, san 4		-	-
	ša 2, še, šu, šo	šin, šan 2		-	-
	-	han 2		hla	-
	na 3	in, an 5	-	-	-
	la 2, lo 8, li 3, le 2	-	-	-	-
	re 24, ri 10, ra 5, ro 3	er	res 5	-	-

Osim sloga KV, vrlo je plodan i slogovni obrazac KKV. Suglasnički skup koji se pojavljuje u takvome slogovnom obrascu redovito je sastavljen od jednoga zapornika i tekućnika koji ga slijedi (*tro, kli, dre...*). U riječima se pojavljuje i zatvornički slijed *nd* koji razdvaja slogovna granica. Kao što je prethodno rečeno za glas *n*, on se vrlo često supojavljuje s glasom *d* u ovome obliku, a prethodi im gotovo uvijek otvornik *a*. Moglo bi se govoriti i o svojevrsnome nastavku -*and* (-*ond/-ant*), dakle V_1nK_{dt} . Glose odlikuje i ponavljanje određenih slogova unutar prozodijske riječi, a najčešće su to završni slogovi u glosama (*berliriororo, nanana...*).

4.1.3. Riječi

Korak su dalje od slogova (prozodijske ili fonetske) riječi ili njihovi dijelovi koji se ponavljaju u glosama. U (15) prikazane su u prema početnim glasovima.

(15) A ahašete *andere asandere andrekiašantelereedidiodores*

B **betre** (2) **bete** (3) *bate barererere barede bedere boloratakašatre beliriororo*

D *derierderere didi di dekesatre dareb*

E *ekepioto etrakašindrakeletropesiandares*

K **kesondrie** (2) *kešudire kesohandere* (2) *kesondere kasandere klitian kiotara korata kiata*
krakandara kiošara kiorores

L **larie** 2 **loria** 3 *loriandare lotrapasandre lidiu liriolores*

N *nanana*

O *ohladie*

P *patere*

R *reke*

S *sandere seriatere soho*

Š *šandare*

T *trkušores*

Masno su označene cijele riječi koje se ponavljaju, dok su kurzivom označeni dijelovi riječi koji se ponavljaju. Različite su inačice pojavljivanja i glasovnih skupina $V_1nd(V_2)rV_3$ poput *andere – andare – andre* ili *ondere – ondare – ondre*, čak se 12 puta pojavljuju u uzorku glosi privatne molitve, a vrlo često slijede iza tjesnačnika *s* ili *š*. Osim tih glasovnih skupina, česta je i glasovna skupina *-ores* koja se pojavljuje isključivo na kraju riječi iza jednoga od zvonačnika. Česta je i glasovna skupina *kio* (kV_1V_2), koja se uz svoje inačice uglavnom pojavljuje na početku riječi. Na početku riječi također se pojavljuje i glasovna skupina kV_1sV_2 kao *keso, kaso* i sl.

4.1.4. Usporedba dvaju transkripata

U nastavku će se vidjeti postoji li razlika između dva transkripta istoga uzorka glosolalije i utječe li percepcija slušatelja odnosno govornika na zapis istoga teksta, a ako da, kako. U tablici 2 prikazane su glose privatne molitve tako da ispod zapisa moliteljice stoji i zapis slušateljice. Uz to su i prikazani i broježani podaci suodnosa tih dvaju zapisa. Dodani i zamijenjena slova koja predstavljaju glasove označena su masno.

Tablica 2: Usporedba transkripcije M i transkripcije I

Reč.	Broj riječi	Raz.	Broj slogova	Različiti glasovi označeni masno
i.	4 vs. 5	+1	15 vs. 18	[larie betre kesondrie derierderere] [larie betere keson diririe lerieririri]
ii.	6 vs. 7	+1	22 vs. 23	[lotrapasandre keš u dire loria barede kesohandere didi] [lotra pasandere keš o diri lori abaredeke so handeredidi]
iii.	7 vs. 9	+2	26 vs. 26	[loria patere kesohandere li diu boloratakašatre kesondere di] [loria patereke so handere lirio bolora takašatre kesondere di]
iv.	6 vs. 7	+1	21 vs. 20	[oh la die bedere dekesatre klitian darebe trkušores] [oh larie bedereke satre klidi andare betrakošores]
v.	4 vs. 5	+1	16 vs. 17	[sandere kiotara a ndere beliriororo] [sandere ki ota randere belirioro r oro]
vi.	5 vs. 6	+1	21 vs. 21	[ahašete ekepioto korata kasandere liriolores] [ahašete ekepioto korataka sandere lirio lores]
vii.	6 vs. 6	=	20 vs. 22	[asandere kiata kr akandara bate kio šara nanana] [asandere kiatak ro kandara batere kia šoranananana]
viii.	3 vs. 5	+2	13 vs. 15	[seriatere loria barererere] [seri atere loria barare rererere]
ix.	1 vs. 6	+5	13 vs. 15	[etrakašindrakeletropesiandares] [etra kašin dar ake letoro pesi andares]
x.	3 vs. 6	+3	13 vs. 17	[sihalaterete ka inder lorie] [sia ha late rete ki andere lor iriririri]
xi.	7 vs. 8	+1	20 vs. 21	[šandare bete reke soho loriandare bete kiorores] [šan dare bed ere kesoho loria and are peti kiorores]
xii.	1 vs. 6	+5	18 vs. 15	[andrek ia š an teleredidiodores] [andere ke ši ak late rembe di diodores]
sve	53 vs. 76	+23	218 vs. 230	433 vs. 466

Prvi i drugi transkript razlikuju se u tome što je moliteljica riječi u glosama rastavljala prema sluhu, dok su u drugom transkriptu slušateljica riječi odvajala na temelju naglasnih cjelina, pa je tako riječ u drugome transkriptu zapravo fonetska riječ. Sukladno tomu, u drugome je transkriptu gotovo uvijek veći broj riječi nego u prvome. Ukupno ih je 23 više, u prosjeku je u drugome transkriptu broj riječi veći za 2.

Prebrojani su i slogovi te glasovi u obje verzije transkripata te su utvrđene razlike. U drugomu je transkriptu prosječno oko 2 sloga više po rečenici u odnosu na prvi, ukupno ih je 22. U drugomu je transkriptu 33 glasa više nego u prvomu. Tablica 3 donosi prikaz alternacija, odnosno promjena koje su u tablici 2 označene masno.

Tablica 3: Prikaz fonoloških alternacija

Ispuštanje	i. a: 0
Dodavanje	i. 0: a , 0: iri ii. 0: a iii. 0: roro iv. – v. 0: re , 0: na vi. 0: re vii. 0: a , 0: o viii. 0: e ix. 0: a x. 0: e , 0: m
Zamjena	i. d: l, e: i ii. o: e, u: o iii. d: r, u: o iv. d: r, t: d, o: a, u: o v. – vi. – vii. a: o (2), o: a, viii. e: a ix. – x. ai: ia, ie: riririri xi. t: d, b: p, e: i

xii. ia: e, š: ś, <i>ntel: klat</i>

Kao što je vidljivo u tablici 3, nešto su veće razlike u dvama transkriptima uočene na glasovnoj razini. U prvoj su glosi različito zapisani glasovi *d* i *l*¹³, a pretpostavlja se da je tomu tako zbog bliskoga mjesta oblikovanja glasova: oba su desnici te je moguće netočno opažanje slušatelja. Isto je zamijećeno i u četvrtoj glosi u slučaju glasova *d* i *r*, koji su također oblikovani na istomu mjestu.

Nešto češće razlike pojavljuju je u zapisivanju glasova oprečnih po zvučnosti, pa se tako u prvome transkriptu pojavljuju bezvučni glasovi, a na istome mjestu u drugome transkriptu pojavljuju se njihovi zvučni parnjaci (*bete – peti*). U zapisima su u zadnjoj glosi u drugome transkriptu uočeni glasovi kojih u prvome nema:¹⁴ glas *ś* koji se u hrvatskome jeziku inače pojavljuje kao položajna inačica fonema *š*, ali u ovome slučaju izgovor toga glasa nije položajno uvjetovan, te glas *m*, koji je zabilježen u drugome transkriptu, dok ga u prvome nema uopće, kao ni glasa *b* ispred kojega stoji. U zadnjoj je glosi uočeno i najviše glasovnih nepodudarnosti među dvama zapisima. Ostale uočene razlike na fonološkoj razini pripadaju zapisima otvornika, *o* na mjestu *u*, *a* na mjestu *e* ili *o* i sl., i to tako da se uglavnom mijenjaju s višega otvornika na niži i obrnuto.¹⁵

4.2. Javna molitva

Snimka javne molitve traje pedeset i sedam sekundi. U (16) se nalazi transkript sudionice, a u (17) istraživačice. Kao i s privatnom molitvom, zvučni zapis transkribiran je ponovno bez prethodnoga uvida u sudioničin transkript.

(16)

- a. [šoantre kiahare bedere diokontro koloria rande kiokosoata bederedia katre kianores]
- b. [ablerio tokondara kaširien edenhi andere bedi akieilores]

¹³U literaturi ćemo ih naći u istoj skupini glasova po mjestu oblikovanja, u desnicima ili dentalima (Jelaska 2004)

¹⁴Moliteljica, odnosno autorica prvoga transkripta, u potpunosti je laik kada je riječ o fonetici hrvatskoga jezika.

¹⁵Vokali su u literaturi raspoređeni u tzv. vokalskome trokutu, a hrvatski vokalski trokut razlikuje tri visine – visoke, srednje i niske vokale (Marković 2014).

- c. [siandare etikorotra badre didiodorekeši **klodoria batri iehendara dedererere**]
- d. [kiandere kiotro kosonderi iahalariarata kapatre kesolores]
- e. [ašiehiedebedi ondra klitrie petrekesandre deliriolores]
- f. [šante hiobotre ketikia karanana]
- g. [ehioloria badre kiodondere derekešetra kasotre bedidia dare kesi]
- h. [ehiondoria balarie ketro kosiandara kašondria]

(17)

- a. [šo ante kiahare bedere dio kontro koloriara ande kiokoso ata bederedia katrekionores]
- b. [ablerio toko ondara aka širie ende e hi andere dedi akiolores]
- c. [si andare eti kiorotra badere dirio ondore keši]
- d. [klordia batri iehendaraderedede]**
- e. [kiandere kiotrokosonderi iahalaria ataka patre kesolores]
- f. [aši ehiebedi ondara klitriepetre kesandere lirio rores]
- g. [šande ehio obotre ketikia karanananana]
- h. [ehioloria badre kiedonderedere kešetra kasotre bedidi andare kesi]
- i. [ehiondoria balaria ke etro kosiandara kašo oria darararara]

Analiza na uzorku javne molitve, odnosno glosolalije provedet će se jednako kao i analiza glosolalije u privatnoj molitve.

4.2.1. Glasovi

Glasovni sustav – Glosolalija u kontekstu javne molitve nešto je kraća u odnosu na privatnu, stoga je i broj glosi u nešto manji. Međutim, glasovni su sustavi i dalje vrlo slični. Od hrvatskih glaova pojavljuje se njih 15, a nedostaje ih 16. Od ukupno 15 glasa, četiri su jednostavna otvornika: *e* (67), *a* (56), *i* (47), *o* (41). U ovoj se inačaci glosolalije otvornik *u* ne pojavljuje. Kao i u privatnoj molitvi, samo su tri zvonačnika: *r* (52), *n* (21), *l* (11), a ne pojavljuju se zvonačnici *m*, *lj*, *nj*, *j*, *v*. I ovdje se pojavljuju isti zapornici: *p* (2), *t* (19), *k* (30), *b* (11), *d* (35), i ovdje nedostaje samo zapornik *g*. I tjesnačnici su sastavom jednaki: *s* (12), *š* (7), *h* (8), ne pojavljuju se tjesnačnici *z*, *ž*, *f*, kao ni jedan od slivenika.

Poredak glasova po čestoti – Kao što je to slučaj s inačicom glosolalije u privatnoj molitvi, glasovni sustav glosi vrlo je sličan fonološkomu sustavu materinskoga jezika moliteljice. I u glosama javne molitve najčešći je otvornik *e*, a njega slijede *a*, koji je drugi glas po čestoti, *i*, *o* koji se u i glosama pojavljuju češće od gotovo svih ostalih glasova. Samo se glas *r* pojavljuje više puta od otvornika *i* i *o*, on je i ovdje najčešći od svih zapornika. U hrvatskome je jeziku najčešći zvanačnik *n*, dok je u glosama on na drugomu mjestu. Kao i u hrvatskome, najučestaliji je tjesnačnik u glosama fonem *s*. Od zapornika je u glosama najčešći glas *d*, dok je u hrvatskome jeziku najčešći njegov bezvučni parnjak. Bezvučni zapornici *k* i *p* slijede jedan drugi po učestalosti na Škraićevoj ljestvici, dok je u glosama priličan razmak između ta dva glasa, kao što je to slučaj i u glosama privatne molitve. Glas *k* drugi je po učestalosti zapornika, dok je *p* posljednji te se pojavljuje samo dva puta.

Raspodjela – Zanimljiva je raspodjela otvornika *i* koji se u većini slučajevima supojavljuje s nekim drugim otvornikom kao *ia*, *ie*, *io*. To nije slučaj jedino onda kada se on nalazi na kraju riječi (*kosonderi*) te u prvome slogu koji se udvaja (*bedidia*).

Glas *k* drugi je najčešći zapornik, uglavnom pojavljuje na početku riječi (*kiahare*, *koloria*, *kiokosoata*, *katre*...). U javnoj se molitvi na početku pojavljuje čak 21 put od 30 puta sveukupnoga pojavljivanja. Kao i *k*, zvučni se zapornik *b* uglavnom pojavljuje u početnomu slogu riječi (*bedere*, *badre*, *balarie*...), čak 7 puta od ukupnih 11. Suprotno tomu, glas *r* kao najprisutniji tekućnik, rijetko se pojavljuje na početku riječi (samo jednom – *rande*), a gotovo uvijek u sredini ili na kraju (*derekešetra*, *petrekesandre*...). Glas *n* vrlo je prisutan u glosama javne molitve kao i u glosama privatne, a gotovo uvijek pojavljuje se ispred zapornika *d* i njegova bezvučnoga parnjaka *t* (*kiandare*, *siandare*...) pa je uglavnom u sredini riječi. Tek su rijetka mjesta gdje se ne pojavljuje u tome kontekstu, već između dvaju otvornika, u sredini ili na kraju riječi (*karanana*, *kaširien*...). Najčešći je tjesnačnik *s*, a pojavljuje se podjednako u sredini i na početku riječi (*siandare*, *kosonderi*...). Na kraju riječi pojavljuje se uvijek kada su ispred njega glasovi *o*, *r* i *e*, odnosno, u sklopu svojevrsnoga sufiksa u riječima *-ores* (*akieilores*, *deliriolores*, *kianores*...).

4.2.2. Slogovi

Promatrajući slogovnu strukturu glosi, također se mogu uočiti Neke se sustavnosti mogu uočiti i u slogovnoj strukturi, koje je također napravljena prema načelima slogovanja (Jelaska: 2004). Navedena je u (18).

(18)

- a. **šo an tre ki a ha re be de re di o kon tro ko lo ri a ran** de ki o ko **so a ta** be de re di **a ka tre ki a no res**
- b. **a ble** ri o to kon **da ra ka ši ri en e den hi** an de re be di **a ki e i lo res**
- c. **si** an da re e **ti ko ro tra ba dre** di di o **do re ke ši klo** do ri **a ba tri i e hen** da ra de de re re re
- d. ki an de re ki o tro ko **son** de ri i **a ha la ri a ra ta ka pa** tre ke so lo res
- e. **a ši e hi e de be di on dra kli tri e pe** tre ke **san dre de li ri o lo res**
- f. **šan te hi o bo** tre ke ti ki **a ka ra na na**
- g. e hi o lo ri **a ba dre ki o don** de re de re ke **še tra ka so tre be di di a da re ke si**
- h. e hi on do ri **a ba la ri e ke tro ko si an da ra ka šon dri a**

Masno su označeni slogovi koji se pojavljuju prvi put, obično oni koji se ponavljaju, a kurzivom je označen slog *a* koji se pojavljuje u svakoj glosi pa je najučestaliji slog.

Ipak, najučestaliji slogovni obrazac nije V, nego je to KV. Pojavljuje se ukupno 142 puta u čak 32 izraza. Slogovni obrazac V, iako drugi po čestoti, znatno je rjeđi: pojavljuje 36 puta u 4 izraza, odnosno u četiri otvornika. Prisutni su još i slogovni obrazac KVK (12 puta, 9 oblika), KKV (20 puta, 9 oblika) te VK (7 puta, 3 oblika). Tablični prikaz slogova raspoređenih po pojedinom slogovnom obrascu izgleda kao u tablici 4:

Tablica 4: Vrste slogova u javnoj molitvi (transkripcija M)

V 4 (36)	KV 32 (142)	VK 3 (7)	KVK 9 (12)	KKV 9 (20)
a 15	be 5, ba 4, bo,		-	ble, dre 3, dra
e 9	de 11, di 8, da 5, do 3		den, don	-
i 3	pa, pe		-	-
o 9	ta 2, te, to, ti 2,		-	tre 6, tro 3, tra 2

-	ki 8, ko 5, ka 6, ke 7		kon 2	klo, kli
	-	-	-	-
	so 3	-	son, san	-
	še, šo, ši 3	-	šan	-
	ha 2, hi 5	-	hen	-
	na 2 no	en, on 2, an 4	-	
	lo 5 la 2, li	-	-	
	re 11, ri 10, ra 5, ro	-	ran, res 3	

Osim sloga KV, kao i u privatnoj molitvu vrlo je plodan i KKV slogovni obrazac. Zatvornički slijed koji se pojavljuje u takvome slogovnome obrascu redovito je sastavljen od jednoga zapornika i tekućnika koji ga slijedi (*ble, tre, klo...*). Zatvornički slijed *nd* ponavlja se u riječima, ali ga razdvaja slogovna granica. Kao što je rečeno za glas *n*, on se vrlo često supojavljuje s glasom *d* u ovom obliku, a prethodi im gotovo uvijek otvornik *a*, pa se tako može i kod javne molitve govoriti i o svojevrsnome nastavku *-and (-ond/-ant)*. Glose također odlikuje i ponavljanje određenih slogova, a najčešće su to završni slogovi u glosama (*dedererere, karanana...*).

4.2.3. Riječi

Na razini većoj od sloga, odnosno na razini (fonetske) riječi, uočene su određene sustavnosti i ponavljanja. U (19) nalazi se prikaz riječi koji imaju sličnu glasovnu strukturu, poredani su abecedno po prvomu slovu u riječi.

(19) A ablerio *andere* akieilores ašiehiedebedi

B *bedere bederedia bedi badre* 2 batri *bedidia* balarie

D diokontro *didiodorekeši dedererere deliriolores dare*

E edenhi *ehioloria ehiondoria*

H *hiobotre*

L *liehendara iahalararata*

K *kiahare koloria kiokosoata katre kianores klorodoria kiandere kiotro kosonderi kapatre*

kesolores klitrie ketikia karanana kiodondere kasotre kesi ketro kosiandara kašondria

L *lirio*
 O *ondra*
 P *petrekesandre*
 R *rande*
 S *siandare*
 Š *šoantre šante*

U javnoj se molitvi samo jedna riječ ponavlja dvaput (*badre*) i označena je masno. Kurzivom su označeni dijelovi riječi koji su vrlo slični ili isti te se ponavljaju. Među istaknutijima su dijelovi riječi tvoreni zatvorničkim slijedom *nd* ili *nt* i njihovom različitom okolinom $V_1nd(V_2)rV_3$ (*andre* – *antre* – *andara* – *andere* – *endara* – *ondra* – *ontra* – *ondria*). U svakoj se glosi barem jednom pojavljuje riječ koja je tvorena tim „nastavkom“. Može se također promatrati u sklopu tih većih dijelova manju glasovnu skupinu *dere* i njezine inačice (*dare*, *deri...*). Plodna je i glasovna skupina *kio* (kV_1V_2) i njezine inačice, poput *kia*, *kie* i sl., a pojavljuje se uglavnom na početku riječi. Ponavlja se i glasovna skupina *kesi* (kV_1sV_2) uz inačice poput *kešu*, *koso*, *kaso*, *kosi* i sl. Riječ *lirio* pojavljuje se samostalno, ali i u sklopu većih riječi (*deliriolores*), a vrlo su slične i njegove inačice poput *loria*, *laria*, *larie*. Riječi koje počinju glasom *b* uglavnom su vrlo slične, odnosno počinju istom glasovnom skupinom *bed-* (*bedere*, *bedidia*, *bederedia*). Na krajevima riječi pojavljuje se svojevrсни nastavak *-ores* koji uvijek slijedi jedan od zvonačnika (*nores*, *lores...*).

4.2.4. Usporedba dvaju transkripata

Kao što se moglo vidjeti i u privatnoj molitvi, glose su različito zapisane ovisno o onome tko ih je zapisivao, što govori o različitomu primanju onoga tko govori i onoga tko sluša. Uspoređeni su transkripti javne molitve, a usporedba je slikovito prikazana u tablici 5.

Tablica 5: Usporedba transkripcije *M* i transkripcije *I*

Reč.	Broj riječi	Razl.	Broj slogova	Različiti glasovi
i.	10 vs. 12	+2	37 vs. 38	[šoantre kiahare bedere diokontro koloria rande kiokosoata bederedia katre kianores] [šo ante kiahare bedere dio kontro koloriara ande kiokoso ata bederedia katrekionores]
ii.	7 vs.	+4	26 vs.	[ablerio tokondara kaširien edenhi andere bedi akieilores]

	11		28	[ablerio toko ondara aka širie ende e hi andere dedi akiolores]
iii.	8 vs. 11	+3	34 vs. 37	[siandare etikorotra badre di diodorekeši klodoria batri iehendara dedererere] [si andare eti kiorotra badere dirio ondore keši] [klorodia batri iehendaradere dedede]
iv.	6 vs. 6	=	26 vs. 26	[kiandere kiotro kosonderi iahalar iarata kapatre kesolores] [kiandere kiotrokosonderi iahalaria ataka patre kesolores]
v.	5 vs. 7	+2	24 vs. 25	[ašieh ie bedi ondra klitrie petrekesandre deliriolores] [aši ehie re bedi ondara klitriepetre kesandere lirio rores]
vi.	4 vs. 5	+1	14 vs. 18.	[šante hiobotre ketikia karanana] [š ande ehio obotre ketikia karanan ana]
vii.	8 vs. 8	=	29 vs. 29	[ehioloria badre kiodondere derekešetra kasotre bedidia dare kesi] [ehioloria badre kiedonderedere kešetra kasotre bedidi andare kesi]
viii.	5 vs. 7	+1	21 vs. 28	[ehiondoria balarie ketro kosiandara kašondria] [ehiondoria balaria ke etro kosiandara kašooria darararara]
Sve	53 vs. 67	+14	+18	419 vs. 434

Najuočljivija je razlika u dvama zapisa broj glosi. Moliteljica je zapisala osam glosi, a slušateljica devet. Međutim, vodeći se moliteljičinim zapisom, u tablici su prikazane obje glose pod glosom *iii*.

Broj riječi u glosama također je različit. U drugome je zapisu u prosjeku veći 1 do 2 puta.

Sukladno povećanju broja riječi, povećan je i broj slogova. U tablici 5 prikazan je točan broj slogova, no u prosjeku je broj slogova u odnosu na prvi u drugomu transkriptu povećan za 2.

Osim razlika u broju i duljini glosi, uočene su razlike u glasovima, a prikazane su u tablici 6. Povećan broj slogova podrazumijeva se i povećan broj otvornika, a u tablici 6 oni su označeni masno zajedno s ostalim razlikama.

Tablica 6: Prikaz glasovnih alternacija

Ispuštanje	i. r : 0 ii. r : 0 iii. de : 0
Dodavanje	i. 0 : a ii. 0 : o , 0 : a , 0 : e iii. 0 : e , 0 : on iv. – v. 0 : a , 0 : e

	vi. 0: e, 0: o, 0: nana vii. 0: n viii. 0: e, 0: darararara
Zamjena	i. nd: dn ii. r: d (3), d: r iii. – iv. d: r, l: r v. t: d vi. o: e vii. e: a, nd: o

Tablica 6 prikazuje razlike uočene na glasovnoj razini. Kao i u privatnoj molitvi, različito su zabilježeni glasovi slični ili jednaki po mjestu oblikovanja, pa tako u drugome transkriptu na mjestu glasa *r* stoji glas *d* i obrnuto. Uočene su također i različiti zapisi glasova oprečnih po zvučnosti, pa se tako u prvome transkriptu pojavljuju bezvučni glasovi, a na istome mjestu u drugome transkriptu pojavljuju se njihovi zvučni parnjaci (*šante* – *šande*).

Nešto neobičnija razlika u bilježenju glasova uočena je u primjeru *bedi* – *dedi*. Po načinu tvorbe glasovi *b* i *d* pripadaju istoj skupini glasova, zapornicima, no po mjestu oblikovanja ta su dva glasa različita po mjestu tvorbe: *b* je dvousneni, a glas *n* desnički glas.

Uočene su i razlike u zapisima otvornika, *o* na mjestu *u*, *a* na mjestu *e* ili *o* i sl., pa se i tu uglavnom mijenjaju s višega otvornika na niži i obrnuto. Ipak, na jednome je mjestu u prvomu transkriptu zapisan glas *o*, a u drugome glas *e* (*kiododere* – *kiedondere*).

4.3. Usporedba izrazne analize glosolalija u privatnoj i javnoj molitvi

Izrazna je analiza provedena u dva konteksta, u privatnoj i javnoj molitvi. Usporedba je pokazala razlike na razini glasova, slogova i jedinica većih od slogova poput dijelova fonetskih riječi koje se ponavljaju ili pak cijelih riječi. Odmah je vidljiva duljina glosi, i to da su glose nešto dulje u javnoj molitvi nego u privatnoj.

4.3.1. Glasovi

Tablica 7 donosi usporedni prikaz fonoloških sustava dvaju konteksta glosolalije.

Tablica 7: Prikaz fonoloških sustava u privatnoj i javnoj molitvi

	PRIVATNA MOLITVA	JAVNA MOLITVA
Otvornici	i 34 e 83 a 61 o 31 u 3	i 47 e 67 a 56 o 41
Zvonačnici	n 21 r 61 l 17	n 21 r 52 l 11
Zapornici	d 31 b 10 p 4 t 22 k 23	d 35 b 11 p 2 t 19 k 30
Tjesnačnici	s 18 š 8 <i>(š I)</i> h 6	s 12 š 7 h 8
Slivenici	-	-
Ukupno glasova	433	419

Na glasovnoj razini nisu utvrđene značajnije promjene. U privatnoj se molitvi pojavljuje jedan glas više, a taj je otvornik *u* koji je i u hrvatskome jeziku najrjeđi fonem po učestalosti.

U privatnoj se molitvi pojavljuje i palatalizirani glas *š*, tj. nepčanik *ś*. U ovome se slučaju *ś* ne može jednostavno proglasiti alofonom fonema *š* iz nekoliko razloga. Prvo, da bi *ś* bio alofon, *š* bi trebao biti fonem. Drugo, *ś* bi bio slobodni alofon jer se ostvaruje između dva otvornika, gdje se ostvaruje i *š*. Građa je premala da bi se govorilo o komplementarnoj raspodjeli, k tomu se *š* pojavljuje i ispred *i* i ispred *e*, no ovdje je riječ o svijetlim, nepčanim otvornicima s obje strane: *eši*. Najčešći je otvornik *e* u obje inačice. Treće, ako bi se uključila moguća pragmatična razlika pa smatralo da je *ś* svojevrsna izražajna inačica, odnosno ekspresivni stilistički alofon, objašnjenje bi opet moglo biti dvojako: da je *ś* inačica *š* koja se pojavljuje u intimnijemu obliku molitve, ili pak da intimniji oblik molitve rabi neke druge glasove. Prikupljena građa ne omogućuje potvrdu bilo koje od tih tvrdnji.

Zanimljiva je raspodjela otvornika *i* koji se u većini slučajevima supojavljuje s nekim drugim otvornikom kao *ia*, *ie*, *io*. To nije slučaj jedino onda kada se otvornik *i* nalazi na kraju riječi (*kesi*, *didi*...).

Među zapornicima se najčešće pojavljuje glas *d*, među likvidima glas *r*, a među tjesnačnicima glas *s*. Glas *d* najčešći je među zapornicima u obje inačice glosolalije, a pojavljuje se u riječima na svim položajima, u početnim slogovima, središnjim i krajnjim. Zanimljivo je da se određene riječi ili dijelovi riječi koje se ponavljaju u obje inačice u privatnoj zapisuju kao *s t*, odnosno njegovim bezvučnim parnjakom (privatna: *bete*- – javna: *bede*-).

Drugi je najčešći glas *k*, a za obje je inačice svojstveno da se uglavnom pojavljuje na početku riječi (*korata*, *kaesandre*, *kiašora*...). U privatnoj se molitvi na početku pojavljuje čak 14 od 23 puta. U javnoj se molitvi pojavljuje na početku riječi 21 put od 30 puta. Za razliku od glasa *k*, zvučni se zapornik *b* isključivo pojavljuje u početnom slogu riječi u obje inačice glosolalije (*betre*, *bedidia*, *balarie*...). Isto tako, glas *r* kao najprisutniji zvonačnik ni jednom se ne pojavljuje na početku riječi, nego uvijek u sredini ili na kraju (*badre*, *kiodondere*, *derekešetra*, *kainder*...). Glas *n* također je vrlo prisutan u obje verzije glosolalije, a gotovo se uvijek pojavljuje ispred zapornika *d* i njegova bezvučnoga parnjaka *t* (*ehiondoria*, *kašondria*, *šoantre*...) pa se pojavljuje uglavnom u sredini riječi. Tek su rijetka mjesta gdje se ne pojavljuje u tome kontekstu, već između dvaju otvornika, u sredini ili na kraju riječi (*karanana*, *kaširien*...). Najčešći je tjesnačnik u obje je inačice fonem *s*, a pojavljuje se podjednako u sredini i na početku riječi (*kasandre*, *kosonderi*, *soho*, *siandare*...) . Na kraju riječi pojavljuje se uvijek kada su ispred njega glasovi *o*, *r* i *e*, odnosno, pojavljuje se u sklopu svojevrsnoga sufiksa u riječima -*ores* (*kianores*, *liriolores*, *kesolores*...). Slivenici se ne pojavljuju ni u jednoj od inačica.

4.3.2. Slogovi

Promatrajući slogovni obrazac u tablici 8 također se uočavaju sličnosti.

Tablica 8: Usporedni prikaz slogovnih obrazaca u privatnoj i javnoj molitvi

Privatna molitva			Javna molitva			
<i>struktura sloga</i>	<i>broj različitih slogova</i>	<i>ukupan broj slogova</i>	<i>struktura sloga</i>	<i>broj različitih slogova</i>	<i>ukupan broj slogova</i>	
V	4	23	V	4	36	
KV	39	148	KV	32	142	
KKV	10	15	KKV	9	20	
VK	3	8	VK	3	7	
KVK	8	18	KVK	9	12	

U obje je inačice glosolalije najprisutniji slog KV. Ipak, vrlo je plodan i slogovni obrazac KKV, podjednako i u privatnoj i u javnoj molitvi. Zatvornički slijed koji se pojavljuje u takvome slogovnom obrascu redovito je sastavljen od jednoga zapornika i zvonačnika koji za njim slijedi (*tro, kli, dre...*). U riječima se ponavljano pojavljuje zatvornički slijed koji slogovna granica razdvaja: *nd*. On se vrlo često supojavljuje s glasom *d* u ovom obliku, a prethodi im gotovo uvijek otvornik *a*, pa se tako može također govoriti i o svojevrsnome nastavku *-and (-ond/-ant)*. Obje inačice glosolalije odlikuje i ponavljanje određenih slogova, a najčešće su to završni slogovi u glosama (*barererere, dedererere...*) (tablice 1 i 4).

4.3.3. Riječi

Riječi ili dijelovi riječi koji se ponavljaju korak su dalje od slogova. U zasebnim analizama privatne i javne molitve već su utvrđene cjeline koje se ponavljaju. U tablici 9 detaljniji je prikaz dijelova riječi i riječi koje se ponavljaju, a svaki dio ili riječ koji se ponavlja označen je drugom bojom. Riječi su poredane s obzirom na početne glasove.

Tablica 9: Usporedni prikaz riječi i dijelova riječi koji se ponavljaju u privatnoj i javnoj molitvi

	PRIVATNA MOLITVA	JAVNA MOLITVA
a	ahašete andere as andere andre kišašanteleredidiodores	ablerio andere akie iores ašiehiedebedi
b	betre 2 bete 3 bate barererere barede bedere bolorata kašatre bel iriororo	bedere bederedia bedi badre 2 batri bedidia balarie

d	derierderere didi di de kes atre dareb	diokontro didiodore keši dedererere de liri lores dare
e	ekepioto etraka šindr akeletropesi andares	edenhi e hioloria e hion doria
h	-	hi obtre
i	-	ieh endar a ia halari arata
k	kesondrie 2 kešudire kesohandere 2 kesondere kasandere klitian kiotara korata kiata krakandara kiošara kiorores	kiahare koloria kio koso ata katre kianores klorodoria kiandere kiotro kosonderi kapatre kesolores klitrie keti kia karanana kiodondere kasotre kesi ketro kosiandara kašondria
l	larie 2 loria 3 loriandare lotrapas andre lidiu liri lores	lirio
n	nanana	-
o	ohladi e	ondra
p	patere	petrekesandre
r	reke	rande
s	sandere seriatere soho	siandare
š	šandare	šoantre šante
t	trku šores	-

Nisu uočene izrazite razlike, osim što se u privatnoj molitvi nešto češće ponavljaju dijelovi riječi poput *lirio*, čak pet puta, dok se u javnoj molitvi pojavljuju samo dvaput. Tri se puta od sedam ukupnih pojavljuje prethodeći „nastavku“ *-lores*. Vrlo je plodan nastavak *-ores*, koji uglavnom slijedi jedan od zvonačnika. Na početku riječi vrlo je česta glasovna skupina *kio* (kV₁V₂) i njezine inačice, kao i *kesi* (kV₁sV₂) i inačice. Razlikuju se i glasovne skupine poput V₁nd(V₂)rV₃ (*andere* – *andare* – *andre* ili *ondere* – *ondare* – *ondre*.) U obje se inačice sveukupno pojavljuju čak 23 puta, 12 u privatnoj molitvi i 11 u javnoj.

Među ovim dvjema inačicama nisu uočene bitne razlike. I slogovni i rječotvorni obrazac poprilično je sličan. Zamijećene razlike odnose se uglavnom na glasove, odnosno na neprisutnost otvornika *u* u javnoj molitvi, te palataliziranoga tjesnačnika *ś*.

5. Zaključak

Glosolalija je isprva određena kao jezična pojava, no njezina se jezičnost u lingvističkim radovima ponovo preispituje. Nakon pregleda literature koja objedinjuje radove o glosolaliji iz religijske i znanstvene perspektive te radove o jezičnim pojavama unutar kojih se pojam glosolalije smješta, tj. radove o glasanju, jeziku i govoru, razaznaje se odgovor na pitanje kojoj kategoriji ljudske proizvodnje govornim organima, u rasponu od glasanja do jezične proizvodnje *govorenje u jezicima* pripada.

Jezik i govor mogu se promatrati iz različitih perspektiva, pa se tako glosolalija kao jezična pojava različito prima. U lingvističkim se radovima prvotno preispituje jezičnost glosolalije, a u mnogima se opovrgava zamisao da to pravi jezik zbog nepostojanja semantičke sastavnice, odnosno značenja određene glose. Međutim, jezik je u svojoj punini i u svojim ulogama toliko raznolik da se pri određivanju glosolalije teško uhvatiti samo za strukturalističko promatranje jezika kao apstraktnoga sustava znakova. Ipak lingvisti glosolaliju definiraju kao fonološki strukturirano ljudsko izražavanje za koje govornik vjeruje da je stvarni jezik, ali glose, ma koliko nalikovale stvarnomu jeziku, nisu uzorak ljudskoga govora jer niti su iznutra organizirane niti se sustavno odnose prema svijetu koji zapažamo. Međutim, priznaju da se unatoč tomu što *jezici* nisu stvarni jezici, ne može zaniijekati da glosolalijsko izražavanje nije izričaj misli ili osjećaja. Naime, ako se jezik promatra u njegovoj komunikacijskoj funkciji, kao bilo koje sredstvo, zvučno ili drugačije, očitovanja osjećaja ili misli, onda se može i o glosolaliji govoriti kao o jeziku hvale i molitve, gdje značenje nije izraženo semantičkom sastavnicom nekoga od stvarnih jezika, nego preko cjelovitoga religijskoga događaja.

Govoreći o glosolaliji kao o fonološki strukturiranome ljudskom izražavanju, pretpostavlja se i njezin položaj između glasanja i govorenja. Proučavajući razvoj govora u djeteta, fonološki strukturirani izrazi nalaze tek u predgovornoj fazi brbljanja u kojoj dijete katkada zvuči kao da govori, a taj govor fonetski i formalno podsjeća na razvijeni govor, što je slučaj i kod glosolalije. Međutim, predstavljajući glosolaliju kao jezik hvale ili molitve, nezanemariva je njezina afektivna i emocionalna narav, čija je prisutnost u razvoju govora obrnuto proporcionalna

razvoju oblikovanoga (artikuliranoga) govora, što glosolaliju približava i glasanju. Cilj glasanja ili krika u djece u ranoj fazi govornog razvoja nije komunikacija s okolinom, nego ono guče i glasa se za sebe i zbog sebe, a takva se internalizacija može zamijetiti i kod glosolalije, gdje se čovjek zbog sebe i za sebe obraća Bogu, a društvena je funkcija zanemarena, barem u privatnoj molitve. Škarić, prema Jakobsonu, takve izričaje naziva poetskim izrazom, gdje poetsko ne znači ni umjetničko ni estetsko, već u smislu izražavanja osjećaja, odnosno poetske uloge jezika. Sukladno tomu, i Borković je iznio zaključak da što je govor više komunikacija sebi, to je on više krik, a što je više komunikacija drugima, to je više jezik, odnosno govor. Govorom se može nazvati tek glasanje u onoj fazi zrelosti živčanoga sustava kad je izgovorena i primljena riječ-izraz postala prava riječ, kad je svojom zvukovnom izrazom u stanju nositi obilježja i značenja, biti znakom-simbolom, što će reći da glosolalija nije pravi govor sve dok joj se ne otkrije značenje.

No, razvoj se govora kod djece proučava kao proces kojim ona napreduju prema zrelomu jeziku, odnosno potpunoj ovladanosti jezikom, a glosolalija je jezična pojava koja se pojavljuje pretežno kod odraslih osoba koji su ovladali materinskim jezikom u potpunosti. Uzimajući to u obzir, glosolalija se može promatrati kao unazadni proces u kojemu govornik pokazuje odlike jezičnoga nazadovanja. U tomu kontekstu bliskim glosolaliji može se smatrati tepanje. U oba je slučaja riječ o jezičnome nazadovanju i pojednostavljivanju jezičnih uzoraka pod utjecajem osjećajnoga naboja.

Zanemarujući pak afektivnu narav glosolalije, moglo bi je se lako zamijeniti s pseudogovorom u kojem pseudoriječi sadrže nizove glasova koji poštuju fonotaktička ograničenja nekoga jezika, što omogućava njihovo izgovaranje i naglašavanje u skladu s pravilima, ali pritom nemaju značenje. U tomu je pseudogovor sličan glosolaliji.

Utvrđeni glasovni sustavi, slogovni obrasci i riječi ili dijelovi riječi koji se ponavljaju u glosama i privatne i javne molitve nisu pokazali značajnije razlike jer se sličnosti i podudarnosti mogu se zamijetiti na svim promatranim razinama. Razlika je pojava glasa *ś* u privatnoj molitvi, moglo bi ga se promatrati kao ekspresivni alofon ako se govori o glasu *š* kao o fonemu.

Ipak, značajnije su razlike utvrđene promatrajući dva transkripta istoga glosolalijskoga uzorka gdje se u zapisima susreću primanje govornika i slušatelja. Govornica u svojim zapisima, tj. transkriptima ima manji broj riječi, manji broj slogova, a samim time i manji broj glasova, pa je tako broj riječi u privatnoj molitvi u transkriptu slušateljice u prosjeku povećan za 2, a u javnoj molitvi za 1.75. Broj slogova u privatnoj molitvi povećan je za 1.5, a u javnoj molitvi 2.25. Broj glasova po glosi u prosjeku je uvećan za 2.75 u privatnoj molitvi, a u javnoj 1.85. Osim različitih opsega, uočeni su i različiti zapisi glasova, tj. uočene su promjene poput dodavanja, ispuštanja i zamjene glasova. Različiti opsezi glosi mogu se pripisati upravo dodavanju glasova, što je posljedica različitoga opažanja, odnosno primanja slušatelja u odnosu na govornika. Zamjenama su najčešće različiti zapisi tvorbeno bliskih glasova ili opanjaci po zvučnosti.

Različito bilježenje glasova, ispuštanje i dodavanje novih posljedica je činjenice da slušatelj ne može dovoljno opisati jezik koji ne poznaje. Isto se tako ne može opisati do kraja ni glosolalija jer je ona i slušatelju i govorniku nerazumljiva, stoga s rezervom treba uzeti i tvrdnje lingvista da se ni u kojemu slučaju o glosolaliji ne može govoriti kao o pravome jeziku.

6. Literatura

- 1 Kor. U *Biblija. Stari i Novi zavjet*. Gl. Ur. Jure Kaštelan, Bonaventura Duda. Prev. Ljudevit Rupčić. Zagreb: Kršćanska sadašnjost. 1993.
- Banks, Robert; Moon, Geoffrey. 1966. Speaking in Tongues: A Survey of New Testament Evidence. *Churchman* 80:4: 278–294.
- Borković, Ljubomir. 1974. Razvoj dječje komunikacije od krika do govora. Magistarski rad. Zagreb.
- Borković, Ljubomir. 2004. Neuro-psiho-lingvistička osnova slušanja, mišljenja i govora (temelji verbotonalne teorije). Zagreb: Hrvatska verbotonalna udruga.
- Bulat, Božo. 2017. Psihološki aspekti religioznog iskustva. *International scientific-theological symposium*, vol. 5, no. 1: 82–114.
- Djela apostolska. U *Biblija. Stari i Novi zavjet*. Gl. Ur. Jure Kaštelan, Bonaventura Duda. Prev. Ljudevit Rupčić. Zagreb: Kršćanska sadašnjost. 1993.
- Ferguson, Charles A. 1964. Baby Talk in Six Languages. *American Anthropologist*, vol. 66, Issue 6 Part 2, 103–114.
- Fuček, Ivan. 1977. Što znače suvremena karizmatička gibanja u Crkvi. U: *Obnovljeni život. Journal of Philosophy and Religious Studies*, Vol. 32. No. 3: 235–245.
- Guberina, Petar. 1991. Preduvjeti govorne komunikacije. *Senjski zbornik* 18/1: 63–67.
- Guberina, Petar. 1999. Govor kao temelj svih organizacijskih struktura zagrebačke fonetike. *Govor* 16/2: 101–115.
- Hagin, Kenneth E. 2010. Zašto jezici? Prev. Tamara Vranić. Ed Black Ministries, Inc. Zagreb.
- Hine, Virginia. 1969. Pentecostal Glossolalia toward a Functional Interpretation, *Journal for the scientific study of religion*, vol. 8, no. 2: 211–226.
- Hrvatska enciklopedija*. <http://www.enciklopedija.hr> [pregled: 2. 4. 2019.]
- HJP = Hrvatski jezični portal. <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> [pregled: 2. 4. 2019.]
- Jakobson, R. 2008. *O jeziku*. Prev. Damjan Lalović. Ur: Linda R. Waugh – Monique Monville-Burston. Zagreb: Disput.
- Jelaska, Zrinka. 2004. *Fonološki opisi hrvatskoga jezika: glasovi, slogovi naglasci*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

- Jelaska, Zrinka –Vlatka Blaguš – Marija Bošnjak – Lidija Cvikić – Gordana Hržica – Igor Kusin– Jasna Novak-Milić – Nives Opačić [Jelaska i dr.] 2005. *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Kelić, Maja – Mirta Zelenika Zeba – Jelena Kuvač Kraljević [Kelić i dr.]. 2016. Što mjerimo pseudoriječima i kako mjerimo pseudoriječi. *Logopedija*, Zagreb: Odsjek za logopediju. 75–81.
- Koić, Elvira – Pavo Filaković– Sanea Nađ – Ivan Čelić [Koić i dr.]. 2005. Glosolalija. *Collegium Antropologicum*, 29, 1; 373–379
- Markasović, Vlasta. 2013. Korpusno i poetičko pozicioniranje književnoga stvaralaštva Vanje Radauša. Doktorski rad. Osijek.
- Marković, Ivan. 2014. Hrvatska fonetika i fonologija – 04a. FF Zagreb.
- Martinet, Andre. 1960. *Elements de Linguistique Generale*, prema engleskomu prijevodu *Elements of General Linguistics*. 1964. prev: Elisabeth Palmer. Faber and faber ltd, 24 Russell Square, London. 15–38.
- Motley, Michael T. 1982. A linguistic analysis of glossolalia: Evidence of unique psycholinguistic processing. *Communication Quarterly*, 30:1: 18–27.
- Newberg, Andrew B. et al. 2006. The measurement of regional cerebral blood flow during glossolalia. A preliminary SPECT study, *Psychiatric Research: Neuroimaging*.
- Nöth, Winfried. 2004. *Priručnik semiotike*. Prev: Ante Stamać. Zagreb: Ceres. 323–335.
- Poslanica Rimljanima. U: *Biblija. Stari i Novi zavjet*. Gl. Ur. Jure Kaštelan, Bonaventura Duda. Prev. Ljudevit Rupčić. Zagreb: Kršćanska sadašnjost. 1993.
- Pozojević-Trivanović, Marija. 1984. *Slušanje i govor*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
- Richardson, James T. 1973. Psychological Interpretations of Glossolalia: A Reexamination of Research. *Journal for the Scientific Study of Religion*, vol. 12, no. 2: 199–207.
- Rockower, Harry. 2011. A Psychological and Neurological Study of Glossolalia. *Chrestomathy: Annual Review of Undergraduate Research, School of Humanities and Social Sciences, School of Languages, Cultures, and World Affairs, College of Charleston*, vol. 10: 258–270.
- Samarin, William. 1968.a The Linguisticallity of Glossolalia. *The Hartford Quarterly*: 50–75.
- Samarin, William. 1968.b. *Tongues of Men and Angels. The Religious Language of Pentecostalism*. New York, Macmillan, and London, Collier-Macmillan Ltd.

- Samarin, William. 1972. Variation and Variables in Religious Glossolalia, *Language in Society*, vol. 1, no. 1: 121–130.
- Saussure, Ferdinand de. 2000. *Tečaj opće lingvistike*. Prev. Vojmir Vinja. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Sullivan, Francis A. 1984. Govorne karizme. U: *Karizme i karizmatska obnova - biblijsko-teološka studija*: 99–124 . Prev. Božidar Medvid. Jelsa: Duh i voda.
- Škarić, Ivo. 1991. Fonetika hrvatskoga književnoga jezika. U: Babić, Brozović, Moguš, Pavešić, Škarić, Težak: *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: HAZU – Globus
- Wolfram, Walt. 1974. Goodman Felicitas D., Speaking in tongues: A cross-cultural study of glossolalia. 1972. Pp. xxii 175. *Language in Society*, 3(1): 123–126.

GLOSOLALIJA IZMEĐU GLASANJA I GOVORA

Sažetak

Glosolalija je neobična jezična pojava koja je u Hrvatskoj gotovo posve neistražena, a općenito ima vrlo malo radova koji se njome bave. Pristupiti se glosolaliji može iz različitih gledišta, no u ovome se radu glosolaliji pristupa poglavito s jezikoslovnoga. Cilj je rada utvrditi kojoj kategoriji ljudske proizvodnje govornim organima tzv. *govorenje u jezicima* pripada, u rasponu od glasanja do govora. U prvome se dijelu rada određuju pojmovi unutar kojih bi se glosolalija mogla smjestiti, a zatim se daje pregled literature koja se bavi ili bar spominje glosolaliju, što uključuje rezultate psiholoških istraživanja, neuroloških ispitivanja, lingvističkih i religijskih opisivanja. U drugome dijelu rada provedena je raščlamba građe. Nju čine uzorci glosolalije koji su za potrebe ovoga rada prikupljeni snimanjem uz obaviješteni pristanak punoljetnih ispitanika. Snimana je glosolalija u dvije vrste kontekstā: u privatnoj molitvi i u javnoj molitvi. Snimke su transkribirane, a potom fonološki analizirane i uspoređivane, i to fonetske riječi, slogovi i glasovi.

Ključne riječi: glosolalija, govorenje u jezicima, glasanje, govor, jezik, fonološka analiza

GLOSSOLALIA BETWEEN VOCALIZATION AND SPEECH

Summary

Glossolalia is an unusual language phenomenon that is almost completely unexplored in Croatian, moreover, there are generally hardly any papers on this topic. Several different approaches to glossolalia are possible, but this paper focusses on the linguistic approach. Author's aim is to determine how the so-called *speaking in tongues* can be classified, namely to which category of human production with speech organs it belongs, ranging from vocalization to speech,. The first part of the paper defines the terms within which glossolalia could be placed, followed by literature reviews on glossolalia or at least mentioning the term, including the results of theological, psychological researches, neurological examinations, linguistic and religious descriptions. In the second part of the paper, the analysis of a material is carried out. It contains glossolalic utterances that have been collected for the purpose of this paper by recording adult respondents with their informed consent. Glossolalia is recorded in two types of contexts: private prayer and public prayer. The tapes were transcribed and phonologically analyzed and compared, in terms of length, syllable structure, sounds and phonetic word.

Keywords: glossolalia, speaking in tongues, vocalization, speech, language, phonological analyses